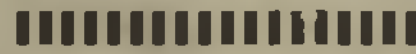
ANAYASA

Gerekçeler - Taslak - Sözlük

ANKARA
1942

ÖNSÖZ

1928 alfabe devrimi ve 1932 Türk Dil Kurultayı ile girişilmiş olan dil özleştirme hareketi, Türkiye'de yazı dili ile konuşma dili arasındaki ayrılığı elden geldiği kadar kaldırmak, halka dayanan ve halktan doğan yeni varlığımızda kanun, bilim, din, edebiyat dillerinde yaşıyan ve halkın anlayış sınırları dışında kalan yabancı kelime ve bileştirmeler yerine Türk kelimelerini, Türk söz üretme ve bileştirme yollarını getirmek vargılarına dayanmaktadır.

Genel yazı dilini özleştirmek yolundaki çalışmalar 1933 te Karşılıklar Anketi, 1934 te Osmanlıca'dan Türkçe'ye Söz Karşılıkları Tarama Dergisi, 1935 te Cep Kılavuzları ile ileri götürülmüş, bilim dilini özleştirme yolundaki uğraşmalar da uzun bir hazırlık çalışmasından sonra 1937 de metamatik, fizik, mekanik, kimya, biyoloji, zooloji, botanik ve jeoloji terimlerinin Türkçeleştirilmesi, 1939 da astronomi dahi katılmak suretiyle bütün bu kısım bilgilerin ilk ve orta öğretim derslerinde geçen terimlerinin ders kitaplarına yeni şekilleri altında kabul edilmesi ile yürümüş, son yıllarda tarih, coğrafya, gramer, felsefe terimleri de hazırlanarak bunlardan coğrafya ve gramer terimleri kararlaşmış, tarih terimleri kardeş Türk Tarih Kurumu'nun incelemesine, felsefe terimleri de felsefeciler toplantısının onaylamasına sunulmuştur.

Türk Dil Kurumu'nun Koruyucu Genel Başkanı İSMET İNÖNÜ'nün Yüce Önderliği altında ana kuruluş kanununun türkçeleştirilmesine el konulması, kanun ve hukuk dilinin özleştirilmesi yolunda büyük, geniş ve değerbiçilmez bir ileri atılış olmaktadır. Bu büyük işe başlarken Ulusal Önderimiz, önce Türk Dil Kurumu Lengüistik-Etimoloji Kolbaşısı değerli arkadaşımız Maraş Saylavı Hasan Reşit Tankut'tan bir taslak istemişler o da Kurum'un elindeki bütün kaynaklara baş vurarak, Kurum'un bütün çalışırlarından ve hele Filoloji Kolbaşısı Ömer Âsım Aksoy'un yardımlarından faydalanarak özel bir taslak hazırlayıp sunmuştu.

Bundan sonra Maarif Vekilliği Ankara ve İstanbul Üniversitelerinin Hukuk Fakültelerinden birer Anayasa taslağı istediği gibi, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği de hukuk ve dil işlerinde uzmanlıklariyle tanınmış 20 saylavdan [*] birer taslak hazırlamaları dileğinde bulunmuştur.

---

[*] Bu Saylavların adları, soyadı alfabe sırasiyle, şunlardır:

Ragıp Akça (Kocaeli), Atıf Akgüç (Bursa), Zeki Mesut Alsan (Diyarbakır), Falih Rıfkı Atay (Ankara), Mahmut Esat Bozkurt (İzmir), Şinasi Devrin (Zonguldak), Ahmet Şükrü Esmer (İstanbul), Feridun Fikri (Bingöl), Fuat Gökbudak (Konya), Galip Gültekin (Konya), Refik İnce (Manisa), Bekir Sıtkı Kunt (Hatay), Yusuf Ziya Özer (Eskişehir), Nâzım Poroy (Tokat), Hamdi Selçuk (Hatay), Fuat Sirmen (Rize), Alâettin Tiritoğlu (Kütahya), Ali Rıza

Hepsi 23 e varan bu taslaklar, Cumhuriyet Halk Partisi Kamutay Grupu Asbaşkanı Trabzon Saylavı Hasan Saka'nın başkanlığı altında Ankara Hukuk Fakültesi Dekanı Profesör Esat Arsebük'le değerli yazarlarımızdan Ankara Saylavı Falih Rıfkı Atay, Çanakkale Saylavı Reşat Nuri Güntekin ve Sıvas Saylavı Necmettin Sadak'tan kurulan bir Yazı Kurulu'na verilmiştir. Bu arkadaşlar, gerek taslaklardan, gerek Dil Kurumu'nun ortaya koymuş olduğu kaynaklardan faydalanarak Anayasa'ya bir şekil vermişlerdir.

İşte böylece hazırlanan Anayasa taslağı, Koruyucu Genel Başkanın Yüce Buyruklariyle, Türk Dil Kurumu Genel Merkez Kurulu'nda 3, 4, 5, 6 Mart 1942 günleri sabahlı, akşamlı yapılan toplantılarda incelenmiş ve hazırlanan değiştirmeler 7 Mart 1942 günü Cumhurbaşkanımızın Yüce Başkanlıkları altında, Maarif Vekili Hasan Âli Yücel ve Yazı Kurulu Başkanı Hasan Saka da hazır olduğu halde, Genel Merkez Kurulu'nda bir daha gözden geçirilmiştir.

Anayasa türkçeleştirilirken iki büyük ve temel nokta göz önünde tutulmuştur: bunların biri, yeni

---

Türel (Konya), Suat Hayri Ürgüplü (Kayseri), Salâh Yargı (Kocaeli).

Yazı Kurulu bütün bu değerli arkadaşların taslaklarından ve Ankara ve İstanbul Hukuk Fakültelerinin örneklerinden faydalanmış olmakla beraber, en çok Hasan Reşit Tankut'un açtığı iz üzerinde yürüdüğü görülmektedir.

Anayasa'nın kanunlarımızı ve bütün hukuk dilimizi özleştirmede bir örnek ve bir temel olacağını düşünerek elden geldiği kadar bol Türkçe ve az yabancı kelime kullanmak gerekliği; öteki de ortaya konan eser Devletin kuruluş kanunu ve Türk hukukunun anatemelleri olacağına göre en küçük bir anlam farkı bile bırakmamak ve her kelimeyi kolay anlaşılır yolda kullanmak borcudur.

Biri ötekini sınırlandıran bu iki büyük düşünce ile ortaya çıkarılabilen Anayasa taslağının elden geldiği kadar her iki vargıyı karşılıyabildiğini umuyoruz.

Yazı Kurulu, bu işteki güçlüklerin büyük bir kısmını ortadan kaldırmış ve taslağını, bu yolda, büyük bir adım sayılacak kadar ileri bir dil duygusiyle ortaya çıkarmıştır. Dil Kurumu, bu taslak üzerinde çalışırken bu yüzden büyük bir kolaylık görmüş olduğunu söylemeyi borç bilir.

Bununla birlikte, gerek bir takım kelimelerin karşılanmasında, gerek bir takımlarının açıklanmasında ve türevlendirilmesinde bir görüş ayrılığı bulunduğunu da saklıyamayız. Bu gerekçelerde en çok bu ayrılık noktalarını ve bunları gerektiren düşünceleri belirtmek istiyoruz.

Arkadaşların verdikleri taslaklarda görülen bir takım değerli karşılık önermelerini ve bazı karşılıklar üzerine duyulan düşünceler hakkındaki görüşlerimizi de bu kitapçığa eklemeyi uygun gördük.

Anayasa'nın bugün yürürlükte olan şekli ile Yazı Kurulu'nun ve Dil Kurumu'nun taslakları bir arada ve karşılıklı olarak basılıp, sayın saylavlarımızla, kanun ve dil bakımlarından yetkeli kurum ve kişilere sunulmuş bulunuyor.

Bu taslaklar arasında görülen ayrılıkların hangi düşüncelerden doğduğunu göstermeyi faydalı gördüğümüz için bu gerekçeleri ve Kurum'un taslağiyle beraber kullanılan yeni terimlerin bir sözlüğünü de okurlarımıza sunmak istedik.

Gerekçeler

Kanunun adı :

Türkiye'de ilk çıkan Constitution (Kanunu Esasi) adını taşımakta idi. 1875 te çıkan ve 1908 de yeniden yürürlüğe girip birkaç değişme ile 1921 e kadar süren bu kanunun yerine [*] 1921 de Ankara'da yapılan (Teşkilâtı Esasiye Kanunu) geçmiştir.

Bu kanun da 1924 te yeniden geniş ölçüde hazırlanarak kabul edilmiş, ondan sonra da birkaç değişiklik görmüştür [**].

---

[*] İlk Kanunu Esasi 7 Zilhicce 1293 (24. XII. 1875) tarihinde neşredilmiş, İkinci Meşrutiyet'in ilâniyle 24 Cemaziyelâhire 1326 (10 Temmuz 1324, 23. VII. 1908) de yeniden yürürlüğe girmiş, 5 Şaban 1327 (18 Ağustos 1325 - 30. VIII. 1909 tarihinde bazı maddeleri değiştirildiği gibi, 2 Recep 1332 (15 Mayıs 1330 - 27. V. 1913), 26 Rebiülevvel 1333 (10 Kânunusani 1330 - 31. I. 1915), 4 Cemaziyelevvel 1334 (25 Şubat 1331 - 10. III. 1916), 15 Cemaziyelevvel 1334 (7 Mart 1332 - 20. III. 1916) ve 8 Cemaziyelâhire 1337 (21 Mart 1334 - 3. IV. 1919) tarihlerinde de bazı değişiklikler görmüştür.

[**] Teşkilâtı Esasiye Kanunu ilk defa 10 Cemaziyelevvel 1339 (20 Kânunusani 1337 - 2. II. 1921) de 85 sayısı altında neşredilmiş ve 18 Rebiülevvel 1342 (29 Teşrinievvel 1339 - 29. X. 1923) te Cumhuriyetin ilâniyle bazı maddeleri 364 sayılı kanunla değiştirilmiş, sonra 16 Ramazan 1342 (20 Nisan 1340 - 20. IV. 1924) te 941 sayılı kanun ile son şeklini

Yeni kanuna verilen (Anayasa) adı tek bir kelime olarak «constitution» ve «loi constitutionelle» anlamlarını karşılamaktadır. (Yasa) sözünün-yasak kelimesi dolayısiyle- ceza hükümlerini içine alan ve yapılmaması gerekli işlerle ilgilenen kanunları anlattığı sanışında olanlar vardır . Bu, doğru değildir. Türkçe'de «yasamak» bir şeyi nizamlamak, bir takım ana kurallara bağlamak anlamlarınadır. Cengiz'in yasasından elde kalan parçalar da, bunlarda, yalnız yapılması ceza korkusiyle yasak edilmiş şeylerden bahsedilmediğini göstermektedir.

(Kanunu Esasi) ve (Teşkilâtı Esasiye Kanunu) sözleri tam (constitution) karşılığı olmadığı gibi, (Anayasa) da, lûgat anlamı bakımından, bu önemli hukuk terimini tam olarak karşılamamak tehlikesinde idi. İşte bunun için (yasa) sözünü (loi) karşılığı olarak almaktan geri durulmuş, (loi) için yine herkesin anladığı (kanun) kelimesi kullanılmıştır.

Kanunun kısımları :

Anayasa, yalnız (fasıl) ve (madde) kısımlarını almaktadır. Yazı Kurulu (fasıl) a (bölüm) karşılığını koymuş ve (madde) yi olduğu gibi almıştır.

Türk Dil Kurumu, (fasıl) ve (madde) den başka (kitap, cilt, kısım, bap, fıkra) gibi ayırmalar da oldu-

---

almıştır. Bundan sonra 11. IV. 1928 (sayı 1222). 12. XII. 1931 (sayı 1893), 11. XII. 1934 (sayı 2599) ve 5. II. 1937 (sayı 3115), 29. XI. 1937 (sayı 3272) tarihli kanunlarla bazı maddelerinde değişiklikler yapılmıştır.

ğunu düşünerek, işi daha geniş ölçüde incelemek gerekliğini göz önüne almıştır.

(Livre) karşılığında (kitap), (tome) yerine (cilt), (partie) yerine (kısım) kelimeleri çok bilinen ve türkçeleşmiş kelimeler olduğundan bunlar üzerinde durulmamıştır. (Chapitre) karşılığı olarak (ayrım), (titre) karşılığı olarak (başlık), (sous-titre) için (asbaşlık), (article) için (bölüm) ve (paragraphe) a karşı (boğum) denilmesi önerilmiş ise de üzerinde birlik elde edilememiştir. (Madde) karşılığı olarak (tike) denilmesi bir aralık çoğunluk kazanmış ise de, sonradan -bu kelimenin felsefe terimlerinde (cüz'i) karşılığı olarak alınmış olmasından dolayı-bundan da vazgeçilmiş ve yine Yazı Kurulu'nun kabul ettiği şekil üzerinde kalınmıştır.

Fasıl başlıkları durmakla beraber kanunun içinde olmıyan madde ve fıkra başlıklarının gereksiz olduğunu Yazı Kurulu da kabul etmiştir.

Kanunun üslûbu :

Bütün ilk taslaklarda ve Yazı Kurulu'yla Dil Kurumu'nun hazırladıkları örneklerde, elde bulunan (Teşkilâtı Esasiye Kanunu) nun yazılışına uyulmuş ve bundan elden geldiği kadar ayrılmamak yolu tutulmuştur.

Arap ve Fars sözleri ve bileşimleriyle Osmanlı yazıcılığının alıştığı anlatış, Türkçe'nin öz anlatışına tam olarak uymaz. Türkçe daha çok kesin, belirli ve açık cümlelerle kurulmak ister.

Bir örnek olarak (Teşkilâtı Esasiye Kanunu) nun 64 üncü maddesini alalım. Bu maddenin aslı şöyledir :

«Divanı Âlinin müddeiumumiliği başmüddeiumumilik tarafından ifa olunur.»

Yazı Kurulu bunu şöyle türkçeleştirmiştir:

« Yücedivan'ın savmanlık vazifesi başsavmanlık [*] tarafından görülür.»

Böyle bir cümle, Arap ve Fars terim ve deyimlerinden sıyrıldığı zaman âdeta çetrefil gibi görünmektedir. Halbuki şu anlatış ne kadar kesin ve bellidir:

«Yücedivan'ın savmanlığını genelsavman yapar.»

Alışkanlık, bize uzun, karışık cümlelerle anlatışı bir bilim ve kanun dili özelliği gibi sandırmıştır. Tersine olarak, Türkçe'nın kendi güzel, kısa, belirli, açık ve kesin cümle kuruşu, asıl bilimin ve kanunun istiyeceği anlatışın tam kendisidir.

102 inci maddenin şu son boğumuna bakınız :

«İşbu kanunun, şekli devletin Cumhuriyet olduduğuna dair olan birinci maddesinin tâdil ve takyidi hiç bir suretle teklif dahi olunamaz.» (Teşkilâtı Esasiye Kanunu).

«Bu kanunun devlet rejiminin Cumhurluk olduğu hakkındaki birinci maddesinde değişiklik ve baş-

---

[*] Başmüddeiumumiye Genelsavman ve başka Müddeiumumilere Savman ve Cumhurluk Savmanı denilmesi Yazı Kurulu'nca da kabul edilmiştir.

kalama yapılması teklif dahi edilemez.» (Yazı Kurulu'nun Taslağı).

«Devletin Cumhurluk olduğu hakkındaki birinci maddede değişiklik ve başkalama yapılması önerilemez bile.» (Dil Kurumu'nun Taslağı).

Görülüyor ki kelimeler türkçeleştikçe cümleler ve anlatış daha öz ve ulusal bir gidiş alıyor.

Genel Merkez Kurulu, bu noktaya önem vermiş ve birkaç maddede bu yolda cümle çevrimi yaparak daha iyi sonuçlar elde etmiştir. Ancak cümlelerin çevrimi değişirken Anayasa'nın anlamında da değişmeler yapıldığı sanışının uyanması korkusu bu yolda daha çok ve daha ileri faydalar elde edilmesine engel olmuştur. Bu yüzdendir ki eski yazışın andaçları olan «tarafından, hakkında...» gibi bağlantılar büsbütün kaldırılamamıştır.

Böyle olmakla beraber, eldeki verimleriyle Türkçe Anayasa yine sevinçle karşılanacak büyük bir dil devrimi eseri olmaktan geri kalmamaktadır.

Birinci madde :

(République) karşılığı olarak Türkçe'de (Topa) kelimesi bulunduğu ileri sürülmüş ve dilimizde (Cum) sözünün (topluluk, kalabalık) anlamlarına göre (Cumur) ve (Cumurluk) kelimelerinin Türkçe'de bu anlamı göstereceklerı de düşünülmüş ise de, Yazı Kurulu'nun ileri sürdüğü (Cumhur) ve (Cumhurluk) şekilleri çoğunluk kazanmıştır.

İkinci madde :

Burada eski kanundaki (Milliyetçi) yerine Yazı Kurulu'nun kullandığı (Milletçi) kelimesi yerinde görülmemiştir. (Millet) kelimesi halk arasında bilinir ve kullanılır bir kelime olmakla beraber en çok kalabalık anlamı vermesine ve çok defa yanlış olarak din birliği duygusu uyandırmasına ve hele (milli, milliyet, milliyetperver) gibi yabancı türevlere yol açmasına göre, bunun yerine (ulus) kelimesinin alınması ve (milletçi) yerine de (ulusçu) denilmesi Genel Merkez Kurulu'nda oybirliğiyle kararlaştırılmıştır.

(Ulus) kelimesinin tarihimizde kabîle ve aşiret anlamlarına geldiği yolundaki itiraz doğru ve yerinde değildir. (Millet) kelimesi, kaynağı olan arap dilinde (girilen yol, din birliğiyle birleşmiş topluluk...) gibi -bugünkü anlayışiyle hiç bir ilgi göstermiyen anlamlarına gelir. (Nation) kelimesi de Lâtince aslına göre doğum ilgileriyle bağlı insanlar takımını anlatır.

Türk topluluğunda, bir sınır içinde ve bir kanun altında birleşmiş kişiler birikimine (ulus) adı verilmiş, (il, boy, oymak, uruk) gibi sözler (ulus) tan daha küçük toplulukları anlatmıştır [*].

---

[*] Ulus kelimesi millet anlamına olarak Radlof Lûgati'nin birinci cildinde, Büyük Türk Lûgati'nde, Lehçei Osmani'de ve Kamus-u Türki'de vardır.

Lehçei Osmani bu kelime hakkında şöyle diyor:

Yıllardan beri Kamutay'ın Başkanlık kürsüsü üzerinde yaşıyan (Egemenlik ulusundur) levhası (hâkimiyet) yerine (egemenlik) ve (millet) yerine (ulus) sözlerinin benimsendiğini açıkça gösterir. Artık bunu geri almak olamaz. (Millet) kelimesiyle türevlerinden resmî ve kanuni dilde olsun kurtulmak için de (ulus) sözünü almaktan başka çare yoktur.

Bu maddedeki (lâik) kelimesine karşı da (dine dayanmazlık) gibi bir söz konulması önerilmiş ise de çoğunluk kazanamamıştır.

«Aşiretin büyüğü, halk, millet - kavim, ümmet.

«Her ulus nice il'e ve her il nice oymağa ve her oymak nice boya ve uruğa taksim olunur.»

Kamus-u Türki - Lehçei Osmani'den alarak şöyle diyor:

«Kavim, ümmet, aşiretin büyüğü: Ulus illere, il oymaklara, oymak uruklara taksim olunur...»

Büyük Türk Lûgati bu kelimenin Arap, Azeri, Çağatay ve Uygur lehçelerinin hepsinde bulunduğunu göstererek, anlamını -Lehçei Osmani ve Kamus-u Türki gibi- «aşiretin büyüğü; kavim, millet, ümmet» ve «halk» şeklinde gösteriyor.

Buradaki «aşiretin büyüğü» sözünde bir de başkanlık anlamı düşünüldüğünü - Naimâ Tarihi'nden alınan - şu örnekte görüyoruz :

«Ehli haymeden Türkman uluslarına ve aşiret ve boy beylerine haberler gönderüp....»

Görülüyor ki burada ulus, beye karşılık olarak «Türkmen büyükleri» anlamına gelmiştir.

Çağatay lehçesinde «heme ulus» sözü «bütün âlem» demek olduğu da Büyük Türk Lûgati'nde gösterilmektedir.

Görülüyor ki ulus, bütün Türk lehçelerinde yaşıyan ve gerçekten millet anlamını duyuran canlı, güzel ve değerli bir Türk sözüdür.

Üçüncü madde :

Buradaki (kayıtsız şartsız) sözleri üzerinde çok durulmuştur. (Kayıt) yerine (bağın) ı ileri sürenler olmuştur. Ancak (bağın) sözü -(réserve) değil- (dépendance) karşılığı olarak alınmış ve (indépendant) karşılığı (bağınsız) sözü kabul edilmiş olduğundan bu önerme benimsenememiştir. (Bağsız sakınsız) yolunda bir önerme üzerinde de konuşma ve aytışmalar yapılmış, bir aralık (bağsız şartsız) şekli alınmış fakat en sonunda yine Yazı Kurulu'nun yazdığı şekil kabul edilmiştir.

Dördüncü madde :

Burada Yazı Kurulu (temsil etmek) sözünü olduğu gibi almıştır. (Représenter) gibi önemli ve temelli bir sözün Türkçe karşılığını bulmak gerekliğini düşünen Genel Merkez Kurulu, bu kadar yabancı şekilli bir kelimeyi ve bunun türevi olan (mümessil) i Anayasa'da bırakmayı hiç uygun görmemiştir.

Dilimizde (Orun) (makam, mevki, mansıp) anlamlarına gelir. (Yerini tutmak) demek olan (représenter) nin karşılığı (oruntamak) ve bu işi yapanın adı da (oruntak) tır [*] .

---

[*] (Orun) kelimesi (karargâh, mahal, makam, makar, mansıp, mekân, merkez, mesken, mevki) anlamlariyle Büyük Türk Lûgatinde, Radlof'un Lehçeler Lûgatinde, Çağatay Lûgatinde, Uygur Metinlerinde, İbnimühenna Lûgatinde, Elidrak Haşiyesinde, Divanı Lûgat-it-Türk'te, Lehçei Osma-

Bundan dolayı (temsil etmek) yerine (oruntamak), (mümessil) yerine de (oruntak) kelimeleri alınmıştır. Bunların kullanılışiyle dile gelen güzellik ve anlaşılırlık 13, 37 ve 40 ıncı maddelerdeki örneklerde görülebilir.

(Temsil) için ayrıca (kendilemek), (kendisemek), (benimsemek), (imsemek) gibi karşılıklar da ileri sürülmüş, fakat (oruntamak) çoğunluk kazanmıştır.

Beşinci ve altıncı maddeler :

Yazı Kurulu (salâhiyet) anlamına (yetki) kelimesini kullanmış ise de bu şeklin daha ziyade (yeterlik) (kifayet) anlamını hatırlattığını düşünen Genel Merkez Kurulu, birçok kaynaklarda salâhiyet anlamına geldiği gösterilen (yetke) şeklini daha uygun bulmuştur [*].

---

ni'de, Mukaddemetüledep'te, Türk Dili Lûgatinde, Pave de Kurtey Lûgatinde ve daha birçok kaynaklarda vardır. Bunun (örün) ve (urun) ve (ürün) şekilleri de bazı kaynaklarda görülmektedir. Radlof Lûgati bundan (orundu = mevki sahibi) ve (orunmak = mevki sahibi olmak) türevlerini de göstermektedir. Kırgız Sözlüğünde (orunbasar) kelimesi (vekil, kaymakam) mânasına gösterilmekte ve bundan (orundamak) fiili çıkarılmaktadır. (Oruntak) kelimesi de derleme fişleri arasında gelmiştir.

[*] Divanı Lûgat-it-Türk'te «kudret» anlamına «yet» kelimesinden türevlendirilerek Cep Kılavuzu'nda «salâhiyet» anlamını karşılamıştır.

Bu maddelerde geçen (yetke) kelimesinin tam anlamiyle yerinde olmadığı, (yasama, yürütme, yargı) denilen üç kuvvetin devletin genel erkleri olduğu düşünülmüş, beşinci maddenin «yasama ve yürütme erkleri» diye başlaması ileri sürülmüş ise de, eldeki metinden ayrılmamak bakımı daha uygun görülmüştür.

(Yasama) sözünün türevleri üzerine Yazı Kurulu'nun gerekçelerinde ileri sürülen listede (yasayan = teşriî = législatif) sözü yerinde değildir. Bunun (vâzıı kanun = législateur) karşılığı olan (yasacı) dan ayrılığı yoktur. (Teşriî = législatif) karşılığı ancak (yasal) olabilir.

(Başkan) kelimesi (reis = président) karşılığı olarak alındıktan sonra yalnız 32 inci maddede (Devlet Reisi) ve 45 inci maddede (Başbakanın Reisliğinde) diye iki yerde (Reis) sözünün kullanılması hiç doğru bulunmamıştır. Bunlardan birincisinde (Devletin başı) ve ikincisinde (Başbakanın Başkanlığında) denilmiştir.

Yedinci madde :

(Murakabe = contrôle) karşılığı olarak eskiden de dilimizde kullanılmış olan (bakı) ve (bakıya alma, bakı altına alma) sözleri üstün görülmüş, bunun üzerinde çoğunluk da elde edilmiş idi. Ancak, en son toplantıda, (bakı) sözünün (nezaret = surveillance) karşılığı olması, (Bakan) kelimesinin (Devlet Nazırları) anlamına kullanılması bakımından üstün görü-

lerek, Yazı Kurulu'nun kullandığı (kontrol) kelimesi bırakılmıştır. Şu kadar ki 80 inci maddede (surveillance) karşılığı olarak (gözetim) sözü kullanıldığına göre (bakı) nın hiç olmazsa (teftiş=inspection) karşılığı olarak alınması yerinde olur. (Kontrol) için de (yoklama, kollama) gibi karşılıklar ileri sürülmüştür.

Yazı Kurulu'nun burada bıraktığı (tayin etmek =nommer) sözüne her halde bir karşılık bulmak Genel Merkez Kurulu'nca pek önemli görülmüştür. (Adlandırma, ad verme) anlamına olan (nomination) un dilimizde en açık karşılığı (atama) dır. Yazı Kurulu'da bunu kullanmak istemiş, ancak bu fiilin hal kipi (atmak) fiilinin hal kipi ile karıştığını görerek bundan vazgeçmiştir. Bunun yerine (adlamak) sözünün alınması önerilmiş, fakat azınlıkta kalmıştır. Bir aralık (beldirmek) karşılığı kabul edilir gibi olmuş ise de, bunun da (tayin) in (déterminer) anlamını karşıladığı görülmüştür.

Genel Merkez Kurulu, birçok aytışmalardan sonra, bu (tayin) işinin bir kimseye bir görev (= fonction) vermek demek olduğunu düşünerek (görevlemek) sözünü yaratmıya karar vermiştir. Birkaç maddede görülen kullanılış örnekleri, bu sözün mutlu bir geleceği olacağını umdurmaktadır.

Sekizinci madde :

Burada (kaza = juridiction) anlamına alınmış olan (yargı) sözünü (hüküm) anlamına vererek, (ka-

za) için, (yasama) ve (yürütme) ile karşılıklı olmak üzere (yargama) şeklinin alınması üzerinde çok düşünülmüştür. Ancak (yargı) (hüküm), (yargılama), (muhakeme), (yargama), (kaza) anlamlarına alındığı zaman, bunların türevleri birbirine karışmak tehlikesi önünde irkilen Genel Merkez Kurulu, Yazı Kurulu gibi, (yargı) yı (kaza) anlamında bırakmayı, (hüküm) kelimesini değiştirmemeyi ve mahkemeye (yargıyeri) demeyi daha uygun bulmuştur.

Bununla beraber (hüküm) kelimesinin kimi yerde (disposition) ve kimi yerde (jugement) anlamında kalması, bu kelime üzerinde daha durulacak ve çalışılacak konu olduğunu gizlememektedir.

Mahkemelerin hepsine (yargıtay) ve Temyiz Mahkemesine (Başyargıtay) demek, yahut (mahkeme) yerine (yargılak) ve (yargıncak) gibi kelimeler koymak önermeleri azınlıkta kalmıştır.

Dokuzuncu madde :

Yalnız «millet tarafından» kelimeleri yerine (ulusça) sözü konulmuş, daha birçok yerlerde bu (tarafından) bağlantısı, Türkçe'nin (-ce) ekiyle karşılanmıştır.

Onuncu ve on birinci maddeler :

Yazı Kurulu'nun yazışı olduğu gibi onanmıştır.

On ikinci madde :

Bu maddede iki kelime ve bir de sayılan engellerin sırası üzerinde aytışmalar yapılmıştır.

Engellerin sırası hakkında Ankara Hukuk Fakültesi Dekanı Sayın Esat Arsebük'ün düşüncesi sorulmuş ve yetkeli Profesörlerle görüşme sonunda kendisinin ileri sürdüğü sıra üzerine gidilmiştir.

Kelimelerden biri (vatan) sözüdür. (Vatan) ve (millet) gibi sözlerin dilimizde çok yaygın ve herkesçe anlamı belli sözler olduğu ve üzerlerinde geniş bir edebiyat yapıldığı yolunda ileri sürülen düşüncelere saygı göstermekle beraber, Genel Merkez Kurulu dilin özleştirildiği böyle bir devrim gününde Türkçe'nin güzel (yurt) ve (ulus) gibi sözlerini ileri sürmemek doğru olamıyacağı kanısındadır [*].

(Vatan) sözü Tanzimat'tan önceki devirlerde tamamiyle (doğum yeri = maskatı reis) anlamına kullanılmıştır. Yalnız Namık Kemal edebiyatında bu kelime üzerinde durulmuş, fakat ondan sonra da bunun tam anlamı halkın ruhuna girdiğinde tereddüt uyandıracak haller görülmüştür. (Millet) sözü de dinî birlik ve kalabalık gibi anlamlara alınmıştır.

Halbuki öz Türkçe (yurt) ve (ulus) sözleri, birkaç yıldanberi en iyi tutmuş kelimelerdir ve türevlerinde ve bileşmelerinde de başarı kazanmışlardır.

Bunun için Genel Merkez Kurulu şu kelimeleri kabule karar vermiştir :

Millet	= nation	= ulus
Millî	= national	= ulusal

---

[*] (Vatan) kelimesinin Türkçe «otak - otağ» sözünden ve bunun Yakutça'daki «otân» şeklinden doğduğu bir üyece ileri sürülmüş ve bir başka üye de (Yurt) kelimesinin (yurd) şeklinde yazılmasını istemiştir.

Milliyet	= nationalité	= uyurluk [*]
Milliyetperver	= nationaliste	= ulusçu
Milliyetperverlik	= nationalisme	= ulusçuluk
Vatan	= patrie	= yurt
Vatandaş	= citoyen	= yurttaş
Vatanperver	= patriote	= yurtsever
Vatanperverlik	= patriotisme	= yurtseverlik

(Vatan) ve (Millet) kelimeleri yalnız başına kullanılacak olsa bunda o kadar büyük bir güçlük görülemezdi. Ancak bu türevler gösteriyor ki o kelimeleri saklamak, birçok yabancı söz yaratma kuralına da yer vermek olur.

İkinci kelime de (iflâs) sözüdür. Buna karşı Genel Merkez Kurulu (batım) şeklini kabul etmiştir. Bu bir terim olarak bundan sonra (iflâs) yerine geçecek, (müflis) e de (batık) denilecektir.

Yazı Kurulu'nun gerekçelerinde (hüküm) sözü üzerine sıraladığı türevlerden (mahkûm) yerine (hükümlü) sözü yetersiz görülmektedir. Bu (hükümlü) sözü başka anlamla dilimizde kullanılır. Burada (hüküm giymiş) demek gerektir.

(Lehine) ve (aleyhine) hüküm şekilleri de doğru görülmemiştir. Bunun yerine (-den yana hüküm),

---

[*] Burada (milliyet = nationalité) sözü tamamiyle (tabiiyet = sujétion) anlamına olduğundan bu yolda karşılanmıştır. Hukuk terimi dışında (milliyet) karşılığı (ulusallık) olur.

(-e karşı hüküm) ve (mahkûmünleh) e (hüküm kazanan), (mahkûmünaleyh) e de (hüküm giyen) demek uygun olur.

On üçüncü madde :

Bu maddede (müddet) anlamına Yazı Kurulu'nun kullandığı (sürek) sözü yerinde görülmemiştir. Bu sözün anlamı, daha çok (imtidat ve temadi) dir. (Müddet=durée) sözünün Türkçe'de en iyi karşılığı (süre) dir. (Sürek) kelimesi de (imtidat = continuité) yi karşılar. Nitekim 17 inci maddede (muvakkat) tabiri (süreksiz) diye karşılanmıştır. (Sürek) müddet olsaydı buradan (müddetsiz) yani (müebbet) anlamı çıkardı.

(Tekrar) kelimesi yerine de (yeniden) sözü konulmuştur.

(İmkânlı görülmezse), (yol bulunamazsa) ifadesiyle pek iyi karşılanabilmektedir.

(Oruntak) kelimesinin burada kullanılması da yukarıda ileri sürdüğümüz görüşleri pekitmektedir. Buradaki (vekil) ile (par intérime) denilmek istenilmediği, bunun (représentant) karşılığı olduğu meydandadır. (Par intérime) karşılığı olarak (vekil) sözü 33 üncü ve 49 uncu maddelerde vardır.

On dördüncü madde :

Bu madde ile ay adları işine el konulmaktadır. Müslümanlıktan önce Türklerin aydan daha çok on

iki yıllık dönemler saydıkları ve bu yıllara -eski bir totemizmin andacı gibi görülebilen- hayvan adları verdikleri bilinen bir şeydir. Müslümanlığın kabulünden sonra araplarm 354/355 günlük ay hesaplı yılları bize de girmiş ve arabi denilen (Muharrem, Safer, Rebiülevvel, Rebiülâhır, Cemaziyülûlâ, Cemaziyülâhıre, Recep, Şaban, Ramazan, Şevval, Zilkade, Zilhicce) ay adları kullanılmış idi. Avrupa ile ilişikler arttıkça, onların kullandıkları Juliyen takvimi de öğrenilmiş ve (Mart, Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos, Eylül, Teşrinievvel, Teşrinisani, Kânunuevvel, Kânunusani, Şubat) ay adları kabul edilerek sonraları bunlar ötekileri unutturacak kadar yaygınlık almıştır.

Gregoriyen takviminin kabuliyle yılbaşı Kânunusaniye geçince yılın birinci ayının (sâni) diye adlanması gibi bir gülünçlük kendini göstermiş, hele dil devriminin etkisiyle (evvel) ler (birinci, ilk), (sâni) ler (ikinci, son) şekillerini alınca (on Birincikânun, yirmi İkincikânun...) gibi şaşırtıcı sözler yol almıştır.

Bir takımı Yunan ve Roma Tanrı veya kahraman adlarından, bir takımı eski Keldanî ve Süryanî asıllarından, bir takımı da Arap bileşmelerinden gelen bu sırayı baştan başa türkçeleştirmek ötedenberi özlenilen bir şeydi. 1932 de Kurum'un Lûgat-Istılah kolbaşısı olan rahmetli Celâl Sahir Erozan bu işle birçok uğraşmış, fakat ayları (birincay, ikincay... onikincay) diye saymaktan başka bir yol bu-

lamamıştı.

Anayasa işiyle birlikte ay adları işi de yeniden ele alınarak bu yoldaki türlü önermeler gözden geçirilmiştir. Bunları toplıyan bir ek bu gerekçeye bağlanmıştır [*].

Alışkanlığın payını da vermek üzere, Anayasa işi arasına bütün ay adları sorumunu da karıştırmamak ve yalnız gerçekten dayanılmaz bir güçlük gösteren dört ayın adlarını değiştirmek yeter görülmüştür. Bunun için (Teşrinievvel) e yalnız (Teşrin) denilmiş, (Teşrinisani) ye (Kasım), (Kânunuevvel) e (Ocak) ve (Kânunusani) ye de (İlkay) denilmesi uygun bulunmuştur. Böylece yıl şöyle on iki aya ayrılmaktadır :

İlkay, Şubat, Mart, Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz. Ağustos, Eylül, Teşrin, Kasım, Ocak.

Genel Merkez Kurulu da Yazı Kurulu'nun bu görüşünü benimsemiş, yalnız gerekçesinde Eylülden başlıyan sayışı uygun görememiştir.

Yazı Kurulu, (vazife) kelimesini (devoir) karşılığı olarak dilde bırakmak için çok emek vermiştir. Bu anlamı pek güzel karşılıyan ve epeyce zamandır kullanılan (ödev) kelimesini (mükellefiyet) anlamına çevirmiş, (vazife) nin (fonction) anlamı için kimya terimlerinde Kurum'un bulup kullandığı (görev) kelimesini almış, ille şu (vazife) ye bir yer vermek istemiştir.

---

[*] Ekler kısmına bakınız.

Genel Merkez Kurulu, bu görüşe ortak olamamaktadır. (Vazife), tarihteki rolünden başka yeni dilde de bir görev almamalıdır. (Vazife) nin (devoir) anlamının karşılığı (ödev), (fonction) anlamının karşılığı (görev) dir. (Mükellefiyet) in (charge) anlamı (yüküm) ile, (mecburiyet = obligation) anlamı (zorluk) ve (zorunluk) ile karşılanır. (Obligation)-un hukuk terimi olarak karşılığı ise -Borçlar Kanunu çıkalıdanberi- (borç) olarak kullanılagelmektedir.

On beşinci madde:

Burada da (teklif) kelimesi üzerinde Yazı Kurulu'nun duraklaması önünde kalıyoruz. Anayasa'da geçen bir terimi içtüzüğe atarak geri bırakmakta bir fayda yoktur. Her zaman değiştirilmesi doğru olmıyan Anayasa, bütün güçlükleri kaldırıp, öteki kanun ve tüzüklere önderlik etmelidir.

(Teklif) kelimesinin (proposition) anlamı, harfi harfine(öne sürmek, ileri sürmek) ten başka bir şey değildir. Buna karşılık olarak (önerge) ve (önergemek) kelimeleri bulunmuştu. Böyle (ge) ile biten kelimelerin mutlaka araç adı olması gerekli değildir. Bununla beraber. Yazı Kurulu'nun (önerge) yi (teklif takriri=motion) karşılığı olarak almasında fayda görüldüğünden (teklif etmek = proposer) için terim çalışmalarında bulunmuş olan (önermek) ve (teklif = proposition) için de (önerme) kullanılmıştır.

(Teklif) in (impôt) anlamı (vergi) ve bunun (re-

sim = contribution) çeşidi (baç) ile karşılanmaktadır. (Teklif) kelimesi de halk arasında kullanılageldiği (aramızda teklif yok) gibi sözlerde yerini bulur.

On altıncı madde :

Burada saylavların andı (andiçerim ki) yolunda daha uygun sanılan bir şekle konulmuştur.

On yedinci madde :

Bu maddenin üçüncü fıkrası üzerinde çok durulmuştur. Eldeki kanunda bu fıkranın karşılığı «cinai cürmü meşhut bundan müstesnadır» sözü idi. Ancak yeni ceza kanunlarımızda (cinayet, cünha, kabahat) sıralanması kaldırılmış olduğundan, burasını yeni kanunlara göre yeniden yazmak gerekmiş, Ankara Hukuk Fakültesi de buna göre cezaları sıralıyan bir cümle yazmıştı. Bu cümlenin başına gelen «yabancı bir devlet hizmetinde çalışma» sözleri aşağısiyle ve işin kendi gereğiyle uyuşmamakta olduğundan, Dil Kurumu, Fakülte Dekaniyle görüşmek zorunda kalmış ve Dekanın Profesörlerden aldığı açıklamalar sonunda yeni şekil yazılmıştır.

Bununla beraber, Kurum böyle önemli bir fıkranın yalnız suçun gerektireceği cezaları saymakla tamam olduğuna kanmış değildir. Çünkü bir suç işlenirken suçüstü yakalanan saylavın bu suçu, hangi cezayı gerektireceğini ve bunun burada sayılanlardan olup olmadığını hemen kararlaştırmak polisin de ko-

lay kolay elinden gelemez. En doğrusu eski «cinai» sözünün anlattığı suçları birer birer saymaktır, düşüncesindeyiz.

Bu maddede ve bundan sonrakilerde geçen (zorağı) kelimesi pek zoraki bir buluş görülerek benimsenmemiştir. (Zor) ve yalnız 87 inci maddede (zorun) bu kavramı pek iyi karşılamaktadır.

On sekizinci ve on dokuzuncu maddeler:

Önemli bir değişiklik yapılmamıştır.

Yirminci, yirmi birinci ve yirmi ikinci maddeler:

Bu maddelerde yalnız (nizamname) ve (nizamnamei dahilî) karşılıkları değiştirilmiştir. Büyük Türk Komutanı Timur devrindenberi (tüzük) kelimesi nizam anlamiyle kullanılmış, hattâ bundan (tüzükât) diye çoğul bile yapılmıştır. Baştaki sert (t)-nin bozulmaması her türlü karışıklığın önüne geçmektedir. Bunun yerine Yazı Kurulu'nun ileri sürdüğü (düzence) ve (içdüzence) kelimelerinde ise düzgünlük ve düzenlik anlamiyle düzen kurma anlamı birbirine karışmaktadır.

İşte bundan dolayı Genel Merkez Kurulu (nizamname = règlement) anlamına eski ve tarihî (tüzük) sözünü almayı, bundan (nizamnamei dahilî = règlement interieur) karşılığı olarak (içtüzük) yapmayı daha doğru bulmuştur.

Yirmi üçüncü madde :

Burada da (memur) terimi üzerinde durulmuştur. (Memur) ve (emir) kelimelerini Yazı Kurulu olduğu gibi bırakmış, (emir) kelimesinin en yaygın karşılığı olan (buyruk) sözünü de (âmir) anlamına almıştır. Gerçi (emir) ve (memur) kelimeleri yaygın olarak bilinen sözlerdir. Fakat dil devrimi içinde (emir, âmir, memur) yabancı çekimini tutmak doğru olamaz. Kaldı ki (buyurma) aslından bütün bu kelimelerin karşılıkları da hiç olmazsa kendileri kadar yaygın sözlerdir.

(Buyruk) kelimesi, eldeki kaynakların en çoğunda (emir) anlamına olarak görülmektedir. (Buyruk kulu) gibi kullanışlar da bunu göstermektedir. (Âmir) anlamına (buyurman) sözü vardır. Ancak 94 üncü maddede geçen (âmir) den asıl maksat (mafevk) olduğundan, burada (üstmen) kullanmak daha doğru görülmüştür.

(Memur) a gelince (fonction = görev), (nommer = görevlemek) olunca (fonctionnaire) sözüne de buradan bir karşılık almak, meselâ (görevci) ve daha iyisi (görevmen) demek uygun olurdu. Şu kadar ki birkaç yıldanberi konmuş ve epi tutunmuş olan (işyar) ve (işyarlık) kelimeleri daha alışılmış görüldüğünden bu maddede ve bundan sonrakilerde bu kelimeler kullanılmıştır [*].

[*] (Memur = fonctionnaire) karşılığı (görevmen), (müstahdem = employé) yerine (işyar) alınması önermesi de vardır.

Yirmi dördüncü madde :

Yazı Kurulu'nun yazdığı gibi onanmıştır.

Yirmi beşinci madde :

(Tam sayı) sözü matematik terimlerinde (adedi tam) yani (kesirsiz adet) anlamına alınmış olduğundan burada (tümsayı) denilmiştir. Bir de (ilk kasım ayı) sözü, (İlkkânun) gibi bir anlam çıkarılmaması için, (ilk gelen kasım ayı) şekline konulmuştur.

Yirmi altıncı madde :

Yazı Kurulu'nun (tefsir = interprétation) karşılığı olarak aldığı (açıklandırma) sözü, (tavzih = explication) anlamına olan (açıklama) ile pek yakın bir kelimedir. Kanunun tefsiri, bir yönden açıklandırılması demek olduğu meydandadır. Bununla beraber asıl (tefsir)in en yakın karşılığı olan Türkçe (yorma) sözünü de bir yana bırakmamak üzere katmak uygun görülmüştür.

Yabancı kelimelerden yaygın ve gerekli olanların dilde kalmasına bir şey denilemezse de yabancı şekilleri olsun büsbütün atmak ana düşüncesinden ayrılamıyan Genel Merkez Kurulu, bu maddedeki (mali) kelimesi üzerinde de durmuş ve bunu (malca) şeklinde değiştirmiştir.

(İmtiyaz) kelimesi üzerinde de durulmuştur. Buradaki (imtiyaz) Fransızca (concession) anlamınadır. Buna (tekeverim) diye bir karşılık ileri sürül-

müş ve ilkin çoğunluk da kazanmış ise de, sonradan bunun (inhisar = monopole) anlamiyle karışacağı düşünülmüştür. Bu yüzden (imtiyaz) kelimesi bırakılmış ise de, yine karşılığı aranmalıdır [*].

(Privilège) anlamına olan (imtiyaz) ın karşılığı 69 uncu maddede görüldüğü üzere (ayrıcalık) tır.

Yazı Kurulu, bu maddede (af) kelimesini de olduğu gibi bırakmıştır. Herkesin bildiği bu kelimenin bir suçu varsa o da (afiv, afvi -veya- affi) gibi bir çekime bağlanmasıdır Halbuki Türkçe'de (affetmek), (bağışlamak) tır. (Bağış)sözü (teberru) karşılığı olarak alınmış olmakla (af) anlamını kaybetmez. Her türlü karışıklığa karşı gelmek için bileşik kelime halinde (suçbağışlama) denilmiştir.

(Hafifletme) kelimesi üzerinde de birçok aytışmalar olmuş ve (yeğnitme) veya (yeğniltme) şekli üzerinde ilk toplantılarda çoğunluk elde edilmiş ise de sonunda bu kelime olduğu gibi bırakılmıştır.

Yirmi yedi, yirmi sekiz, yirmi dokuz ve otuzuncu maddeler :

Yukarıki maddeler gereğince olan değişikliklerden başka bir değişme yoktur.

Otuz birinci madde :

Son (yeniden seçilmek, olur) cümlesine bir (de) katılmasından başka bir değişiklik yapılmamıştır.

---

[*] (Concession) anlamına (bırakı) sözü de önerilmiştir.

Otuz ikinci madde :

(Reis) kelimesinin kullanıldığı iki maddeden biri budur ki buradaki (devletin reisidir) sözü, ondan daha çok kuvvetli olarak (devletin başıdır) şekline konulmuştur.

(Münakaşa = discussion) karşılığı olarak ileri sürülen (deyişme) kelimesi uygun görülmemiştir. Çünkü bu (deyişme) sözü (tebeddül = changement) anlamına olan (değişme) kelimesiyle söyleniş te çok benzemektedir.

Dilimizde (ayıtmak, eyitmek) şekillerini alan sözün ortaklık kipi tam (münakaşa) karşılığıdır. (Aytışma) halk ağzında (atışma) şeklini de almıştır. Terim olmak üzere (aytışma) uygun görülmüştür.

Otuz üçüncü madde :

(Memleket = pays) sözünün Türkçe karşılığı (ülke) dir. (Memleket) sözü çok yaygın olduğundan kaldırılmamış, 14 üncü ve 88 inci maddelerde bırakılmıştır. Fakat burada (ülke dışı yolculuk) sözü gerçekten devlet sınırları dışına çıkmak anlamına olduğundan (ülke) kullanılması daha uygun görülmüştür.

Otuz dördüncü madde :

Önemli bir değişiklik yapılmamıştır.

Otuz beşinci madde :

(Kanunların ilânı) sözü üzerinde çok durulmuştur. Bilindiği gibi buradaki (ilân) ne (yayın) la karşılanan (neşir = publication), ne de Cep Kılavuzunda (bilit) denilmiş olan (gazete ilânı = avis) dir. Bundan maksat, kanunun devlet gazetesinde çıkarılarak yürürlüğe girmesi (promulgation) dir. Bunun karşılığı olarak (yayımlama) sözü ileri sürülmüş ve çoğunluk kazanmış ise de (yayınlama) ile karışacak kadar benzerliği yüzünden bundan da vazgeçilmiş ve kelime olduğu gibi bırakılmıştır [*].

Otuz altıncı madde :

(Tedbir) kelimesinin Fransızca karşılığı (mesure) dür ki tamamiyle (ölçü) demektir. Bunun için (tedbirler hakkında) sözü, (ölçemler üzerine) diye türkçeleştirilmiştir.

Otuz yedinci madde :

(Représentation) ve bundan türeyen sözler üzerinde Yazı Kurulu büyük bir sıkıntı içinde kalmış görünüyor. Bir yandan (temsil etmek) sözünü olduğu gibi alarak koyu arap çekimi içinde kalıyor; bir yandan da devletin dışarıdaki oruntaklarına (elçi) diyor ve bunu asıl anlamiyle karıştırmamak için ilk harfi

[*] H. R. Tankut arkadaşımızın taslağında «alanlama» karşılığı kullanılmıştır.

büyük veya küçük yazılmak üzere iki imlâya sokuyor.

Yukarıda da gösterildiği gibi (orun) Türkçe'de (makam ve mevki) demektir. Bundan (oruntamak), (bir makam ve mevkii tutmak) anlamına gelir. Cumhurbaşkanı Başkomutanlıkta Kamutayın Oruntağı, Saylavlar Ulusun Oruntağı olduğu gibi. devletin başka ülkelere gönderdiği veya başka devletlerin bize yolladığı politika v.b. adamları da kendi devletlerinin oruntağı olurlar. Bu güzel Türk kelimesini kullanmak gereklidir.

Otuz sekiz, otuz dokuz, kırk, kırk bir, kırk iki, kırk üç, kırk dördüncü maddeler :

Yukarıki maddelerde geçen değişmelerin gerektirdiği küçük düzeltmelerden başka bir değiştirme yoktur.

Kırk beşinci madde :

(Reis) kelimesinin Yazı Kurulu'nca alıkonulduğu ikinci madde de budur. Sebep olarak da seslerin birbiri ile çarpışmasından bir ses uyumsuzluğu doğduğu ileri sürülmüştür.

Bizim (Mutavvel) tercümesi edebiyatlarda (tenafür) adı altında uzun uzadıya önemi anlatılan bu ses kusuru hiç bir vakit dile fazla yabancı söz almaya veya dilin özlük sözlerini atmıya sebep olamaz. (Sessizce) sözünde üç (s) ve bir (z) yan yana geli-

yor diye, herkesin her gün kullandığı bu sözü ve (sessizlik, sessiz, sessiz sessiz...) gibi türevlerini kullanmıyor muyuz?

Kaldı ki bu maddedeki cümle, küçük bir yer değiştirme ile:

«Bakanlar Kurulu, Başbakanın başkanlığı altında Bakanların toplanmasiyle kurulur.»

şekline konunca, ses çarpışması azalmaktadır.

Bunun için şu (Reis) sözünün kullanılması hiç de gerekli görülememiştir.

Kırk altıncı madde :

(Emri altında) yerine (buyruğu altında) denilmiştir.

Kırk yedinci madde :

Burada (vazife) kelimesi (attribution) ve (fonction) anlamında olduğundan (görev) le değiştirilmiştir.

Kırk sekiz, kırk dokuz , ellinci maddeler :

Önemli bir değişiklik yoktur.

Elli birinci madde :

Burada (idare) ve (halletmek) sözleri üzerinde durulmuştur.

(Yasama, yürütme, yargı) gibi en başlı hukuk

terimleri türkçeleştirildikten sonra şu (idare) sözünün kalmasına bir sebep yoktur. Bunun (administration) anlamına pek güzel bir karşılık da eldedir. O da (yönetim) sözüdür ve bunun (yönetmek) fiili de vardır. Yazı Kurulu da, 46 ıncı maddede (genel yönet) sözünü (umumî sevk ve idare) karşılığı olarak kullanmış idi. Bunun için bu maddede (yönetim) kelimesi alınmak gerekli görülmüştür.

(Halletmek) sözü de bu durumdadır. Terimlerde bu söz (çözmek, çözülemek, çözümlemek) kelimeleriyle karşılanmıştır. Yazı Kurulu da 52 inci maddede (çözüm yer) i sözünü kullanmakla bu yolu tutmuştur. Onun için burada da (çözülemek) kelimesi alındı.

(Proje) anlamına Dil Kurumu ötedenberi (tasar) kelimesini kullanmakta idi. Anayasa konuşmaları arasında hukukçuların (préméditation = taammüt, tasavvur ve tasmim) anlamına bu kelimeye ihtiyaç duydukları görülmüş, bundan dolayı (taslak) sözü kabul edilmiştir. Böylece: (taslak=projet) ve (ilktaslak, öntaslak=avant-projet) olmaktadır. (Esquisse) kelimesi açıkta kalmıştır. Elde bir de (tasım) kelimesi vardır ki bu da -(tasımlamak) fiiliyle birlikte (tasarlamak) kavramına yakın bir anlamdadır. Bu da felsefe terimlerinde (kıyas = syllogisme) karşılığı olarak kullanılmıştır.

Ellinci madde :

(Düzence) yerine (tüzük) alınmasının sebepleri

20 inci madde gerekçesinde gösterilmiştir. Burada o açıklamaya katılacak bir şey varsa (düzence) kelimesindeki (-ce) ekinin (nizamca, kanunca, gönülce...) gibi kelimelerdeki ekle karışması korkusudur.

Birkaç yıl Partimizin (règlement) ına da ad olan ve Dil Kurumunun 1936 danberi (Anatüzük) diye kullanmakta bulunduğu bu kelimede yadırganacak bir şey görülemiyor.

(Emrettiği) yerine (buyurduğu) sözünün ne kadar yakıştığı dikkate değer.

Elli üçüncü madde :

Yukarıda da gösterildiği üzere, (mahkeme) yerine (yargıyeri) alınmış olduğundan, bu maddede ve bundan sonrakilerde hep bu terim kullanılmıştır.

(Vazife) kelimesi burada da —43 üncü maddede olduğu gibi— (görev) le değiştirilmiştir.

Elli dört ve elli beşinci maddeler:

Önemli bir değişiklik yapılmamıştır.

Elli altıncı madde :

(Vasıf = qualité) yerine (nitelik) alınmıştır. (Keyfiyet) ve (vasıf) diye (qualité)ye Osmanlıca'da ayrı iki karşılık kullanılmış olması bizi şaşırtmamalıdır. Kelimeler ayrı ayrı ise de kavram birdir. Bir kişide veya bir işte yalnız sayı, miktar göz önüne alınırsa ona (kemiyet = quantité) derler; karşılığı

(nicelik) tir.

Kemiyet	= quantité	= nicelik
Kemmî	= quantitatif	= nicel

karşılıkları terimlerde çok geçmiştir.

Buna karşı, eğer bir kişi veya bir şeyin yalnız sayısı değil, başka değerleri de göz önüne alınırsa buna da (keyfiyet, vasıf=qualité) derler.

Vasıf, keyfiyet	= qualité	= nitelik
Keyfî	= qualitatif	= nitel

karşılıkları da terimlerde vardır.

İşte bundan dolayı burada da (nitelik) sözü alınmış eski (ve saire) sözünü anlatan (v.s.) işareti de (ve başkaları) kısaltması olarak (v.b.) ye çevrilmiştir.

(Vazife) yerine burada, anlamına göre karşılığı olan (ödev) konulmuştur.

Elli yedinci madde:

Burada (genel) kelimesi yerinde görülmemiştir. (Genel) sözü (umumi) nin (général) anlamını karşılar. Burada ise (umumi) ile (publique) anlamı söylenmek istenilmektedir.

Yazı Kurulu'ndan bir iki arkadaş, (-sel, -sal) ekinden hoşlanmadıklarından (kamusal) gibi sözlerden kaçınmaktadırlar. Bir derecede ki 5 inci bölümün başına (publique) karşılığı olarak (kamuğluk) gibi bir şekil koymuşlardır.

(Kumsal, uysal, soysal) gibi kelimelerde yaşıyan ve (kutsal, bilimsel) gibi benzerlerinde hiç de yadırganmıyan bu güzel Türk eki üzerine sevgi çekmek isteriz. Bu ek yalnız (sal - sel) şeklinde değil, (sil - sıl - sül - sul) şekillerinde de olur. (Yoksul, arasıl, damaksıl, dudaksıl...) kelimelerinde olduğu gibi.

Bu maddedeki (genel veya özel vazife) sözleri bundan dolayı (kamusal veya özel bir iş)kelimeleriyle değiştirilmiştir.

Elli sekizinci madde :

(Yargılama açıktır) sözü birkaç anlama gidebileceğinden (acık yapılır) şekline konulmuştur.

Elli dokuzuncu madde :

(Yargıyeri karşısında) yerine (katında) denilmiştir.

(Vasıta) kelimesi de (araç) la karşılanmıştır.

Bu maddede geçen (serbesttir) kelimesi, gerek burada, gerek 5 inci bölümün birçok maddelerinde kaldırılmıştır. Halk dilinde (serbest) kelimesi yaşamaktadır. Fakat bu kelime Farsça bileşik şekilde olduğu gibi, Fars dilindeki anlamı da -bizdekinin tersine olarak- (başıbağlı) dır. Halbuki (serbest) ve (hür) kelimeleri bizde hep bir anlama gelmektedir. (Hür) ve (hürriyet) sözlerinin yasak olduğu karanlık günlerde bu (serbest) kelimesi kendine yol bulmuştu.

(Serbest) kelimesini iki yolda karşıladık: kişi

veya tüzelkişi için (erkin - hür - libre) dedik. İşlerde ve hallerde ise (-abilir) fiil şeklini kullandık. Burada bu ikinci yol tutulmuştur.

Altmışıncı madde :

Buradaki (vazife) kelimeleri de, anlamlarına göre, (görev) le değiştirilmiştir.

Maddenin sonundaki (reddedilir) fiili üzerinde çok duruldu. (Kabul) kelimesi olduğu gibi bırakıldığına ve bunun tersi olan (ret) sözü de herkesçe bilindiğine göre bunun da olduğu gibi kalması düşünüldü. Lâkin bu kelimenin bir ses suçu vardır ki sonuna bir sesli gelince son sesi (dd) olarak (reddi) ve (reddetmek) olur. İşte bu yüzden bir karşılık aranmasında çoğunluk elde edilerek (geritmek) ve (geritilmek) fiilleri yaratıldı. Bu sözler (geri) kelimesinden türevlendirilmiştir.

Altmış birinci madde :

Hukukçularla görüşülerek bütün yargıyerleri yanında çalışan ve kamusal hak dâvası güden devlet davacılarına (savman) ve (Cumhurluk savmanı), yalnız yargıtay yanındaki büyük savmana (Genelsavman) denilmesi, eldeki kanunlara ve başka ülkelerdeki törelere daha uygun görüldüğünden, (Başsavman) sözü Yazı Kurulu'nun da oybirliğiyle (Genelsavman) yapılmıştır.

Altmış ikinci madde :

Buradaki (Genel Kurul) sözü dolayısiyle, (réunion pleinière) teriminin karşılığı üzerinde durulmuş ve bunun (tümel toplantı) ile karşılanacağı kararlaştırılmıştır. (Genel Kurul) ise (assemblée générale) karşılığıdır. (Conseil des ministres), (Bakanlar Kurulu); (conseil d'administration), (Yönetim Kurulu); (conseil général d'administration), (Genel Yönetim Kurulu) sözleriyle karşılanır.

Altmış üçüncü madde :

Burada ve daha yukarıki ve aşağıki maddelerde geçen (karar) sözüne karşı (kesi) kelimesi önerilmiş ve bir aralık çoğunluk kazanarak kullanılmış ise de, sonradan vazgeçilerek (karar) kelimesi olduğu gibi bırakılmıştır.

Bu maddede yalnız açıklayıcı bir iki değişmeden başka bir şey yoktur.

Altmış dört, altmış beş, altmış altı,

altmış yedinci maddeler:

Yazı Kurulu'nun yazdığı gibi bırakılmıştır.

Altmış sekizinci madde :

(Türklerin kamuğluk hakları) başlığındaki (kamuğluk) şekli ne güzel, ne de yurdumuzun şivesine uygundur. (Kamu) kelimesinin sonundaki (k) ve (ğ) çoktanberi düşmüş ve son sesi kısalmıştır. Bunu ye-

niden canlandırmağa ne yol vardır, ne gereklik. Bu zahmete katlanılması, ancak (kamusal) demekten kaçınmak için olduğu meydandadır. Bu kaçınmaya ise hiç bir sebep yoktur. (Kamusal) ne kadar güzelse, (kamuğluk) o kadar çirkindir. Bunun için (kamusal) sözü alınmıştır.

(Hürriyet) ve (serbesti) sözlerinin karşılığı üzerinde yeniden durulmuştur. Cep Kılavuzu'nda (hürriyet) için (özgenlik) ve (serbesti) için (özgürlük) kelimeleri alınmıştı. Ancak Arapça (hürriyet) ve Farsça (serbestî) kelimeleri, (liberté) kavramını anlattığı halde, bunlara ayrı ayrı karşılık koymaya bir sebep görülememektedir.

Gerek (özgenlik), gerek (özgürlük) kelimeleri de-karşılık arama işinin başmdanberi pek çok kullanılan- (öz) aslından alınmıştır. Halbuki Cep Kılavuzunda (istiklâl) anlamına alınan (erkinlik) sözü (hürriyet, serbesti, liberté) kavramını en iyi anlatan bir kelimedir. (Erk) dilimizde (iktidar, kudret = puissance) anlamına bir sözdür. Anayasa'da da (pouvoir) karşılığı olarak alınmış bulunuyor.

(İstiklâl) sözü (bağınsızlık = indépendance) ve (hakimiyet) terimi de (egemenlik = souveraineté) ile karşılandıktan sonra (erkinlik) kelimesinin tek yakışacağı anlam (hürriyet = liberté) kavramıdır.

Maddedeki (her Türk erkin doğar, erkin yaşar) sözünün ne kadar tatlı bir ses uyumu verdiğini gördükten sonra bu noktada daha fazla savsamayı gereksiz gördük ve (erkinlik) terimini aldık.

(Tabiî haklar) sözündeki (tabiî) yerine de -terimlerde (tabiat=nature) karşılığı (doğa) ve (tabii=naturel) karşılığı (doğal) kabul edilmiş ve okul kitaplarına da girmiş olduğundan- (doğal) kelimesini koyduk.

Altmış dokuzuncu madde :

(Kanun karşısında) yerine -daha uyarlı olarak-(kanun önünde) denilmiş, -yukarıda anlatıldığı gibi-(mükellefiyet=charge) karşılığı olan (yüküm) kelimesi de buradaki (ödev) in yerini almıştır.

Yetmiş, yetmiş bir, yetmiş iki, yetmiş üç, yetmiş dördüncü maddeler :

Önemli bir değişiklik yapılmamıştır.

Yetmiş beşinci madde :

Bu maddenin birinci fıkrası sonunda (muahaze edilemez) karşılığı olarak (kötülenemez) denilmesi uygun görülmedi. (Kötülemek) bir şeyi fena diye tanıtmak demek olduğuna göre, burada asıl maksada uygun olarak (ilişilemez) denilmek daha yerinde görüldü.

(Adabı umumiye) karşılığı olarak (edep töreleri) denilmesi de maksadı anlatmaya yeterli bulunmadığından (genel töreler) denilmesi daha uygun görüldü.

(Vicdan = conscience) karşılığı üzerinde çok duruldu. (Vicdan) psikolojide ve moralde ayrı ayrı anlamlar gösteren bir terimdir. Kanundaki asıl maksat, (insan ve tören erkinliği) olduğuna göre bu yolda bir değiştirme yapılması ileri sürülmüş ise de, sonunda yine (vicdan) kelimesi olduğu gibi bırakıldı.

Yetmiş altı, yetmiş yedi, yetmiş sekiz, yetmiş dokuz, seksen, seksen birinci maddeler :

Yukarıdaki maddelerde gösterilen değişikliklerin gerektirdiğinden başka bir değişmeye uğramamıştır.

Seksen ikinci madde :

(Şikâyet) kelimesi gerek ses uyumu ve gerek şekil bakımından tamamiyle yabancı göründüğünden bunun yerine yaygın olan (yanıkma) sözü alınmıştır [*]. (Makam) yerine de artık herkesin öğrendiği (orun) kelimesi konuldu. «Kişi ile ilgili» şekli maksadı tam anlatmağa yeter görülemediğinden «kendisiyle ilgili» şekline konuldu.

Seksen üçüncü madde :

(Mahkeme) yerine (yargıyeri) konulmuştur.

---

[*] Şikâyeti olduğu gibi bırakmayı da bir üye önermiştir.

Seksen dördüncü madde :

(Masraf) yerine (gider), (umumî masarif) yerine de (genel gider) kullanıldı. (İrat) ve (varidat) yerine (gelir) alındıktan sonra-terim olarak-karşılığının da böyle olması gerekli görüldü.

(Pay vermesi) sözü iki anlamlı olduğundan (ortaklaşması) sözü daha uygun görüldü. Herhalde (pay) sözü kullanılacaksa hiç değilse (payını ödemesi) yolunda bir söz koymak yeğdir.

(Resim) yerine de -yukarıda gösterildiği gibi-ötedenberi bilinen ve bir anlamı tam resim demek olan- (baç) kelimesi alındı.

Seksen beşinci madde :

«Yerli idareler» sözü daha çok «idarei mahalliye» karşılığı olup «idarei hususiye» terimine yeterli görülmediğinden (özel yönetim) sözü alındı. (Belediye) yerine de Cep Kılavuzunda kullanılmış ve Ankara otobüsleri üzerinde hâlâ görülmekte bulunmuş olan (uray) kelimesi konuldu.

Seksen altıncı madde :

(İsyan) yerine (ayaklanma ve kargaşalık), (hareketli) karşılığına (edimli), (örfi idare) yerine-tek kelime ve terim olarak- (sıkıyönetim), (tatbik etmek) karşılığına (yerine getirmek) sözleri alınmıştır.

(Kayıtlanma ve kaldırılma) sözleri yerine de, maksadı daha iyi gösteren, (daraltma ve erteleme)

kelimeleri konulmuştur ki bunun Anayasa'nın asıl demek istediğine daha çok uyduğu meydandadır.

Seksen yedi, seksen sekiz, seksen dokuz, doksan, doksan birinci maddeler :

Yukarıki maddelerde gösterilenlerin gerektirdiğinden başka önemli bir değişme yoktur.

Doksan iki, doksan üç, doksan dördüncü maddeler:

Yukarıda anlatıldığı gibi (memur) yerine (işyar), (memuriyet) karşılığına (işyarlık) denilmesi gerekli görülmüştür.

(Emir) anlamına olduğu bir çok kaynakların tanıklıklarından ve kullanıştan anlaşılan (buyruk) sözünün (âmir) yerine kullanılması uygun görülmemiş, (buyruğun emri) yerine (üstmenin buyruğu) şekli alınmıştır.

(Kaza) yerine (İlçe) ve (Nahiye) yerine (Kamun) alındıktan sonra, bunların başlarındaki buyurmanlara da (İlçebay) ve (Kamunbay) denilmek daha doğru olduğu düşüncesindeyiz

Hiç bir düşünce göstermiyen (Kaymakam) gibi bir bozuntuyu ve (Kamun Müdürü) gibi bir tercümeyi iyi göremiyoruz. Bunun gibi (Vilâyet) i (İlbaylık) diye alıp da başındakine (Vali) demek bize doğru görünmüyor. Ona da (İlbay) demek daha doğru olur.

Doksan beşinci madde :

(Cetvel) yerine (çizelge) denilmesi daha iyi görülmüştür.

Doksan altı, doksan yedi, doksan sekiz, doksan dokuz, yüzüncü maddeler :

Ayrıca önemli bir değişiklik yoktur.

Yüz birinci madde :

(Maliyece) yerine (Mal Bakanlığınca) denildi.

(Başvekil) e (başbakan) ve (vekil) lere (bakan) dedikten sonra bakanlık adlarının şimdiki şekillerinde kalamıyacakları belli bir şeydir. (Dahiliye, hariciye, adliye, maliye) gibi -vaktiyle (umuru dahiliye...) şeklinden kısaltma olan- bakanlıklara (iç işleri, dış işleri, tüze işleri, mal işleri), yahut -(işleri) sözü de kaldırılarak- (iç, dış, tüze, mal bakanlığı) denebilir. (Millî Müdafaa), (Millî terbiye) gibileri (ulusal korunma, ulusal eğitim) yollu adlar alabilir. (Nafia) yerine (bayındırlık), (Ziraat) yerine (tarım), (Sıhhat) yerine (sağlık) karşılıkları şimdiden tutmuş gibidir.

Bunun için, burada (Mal Bakanlığı) demeyi faydalı ve yerinde bulduk.

Yüz ikinci madde :

Burada imzalanacak teklif ile tam (teklif takriri = motion) anlaşıldığından (önerge) sözü kullanıl-

mış, son fıkrada da dilin o kadar güzel anlatışlarından iken bir türlü kanun dilinde yer alamıyan (önerilemez bile) şekli alınmıştır.

Yüz üçüncü madde :

(Bahane) yerine (kaçamak) sözü alınmıştır.

Yüz dördüncü madde :

Buradaki (sonkânun), kaldırıldığı söylenen kanundaki tarihin kendisi değildir; çünkü o kanunda ay adı (kânunusani) diye yazılıdır. Bunun için ayın şimdiki adı olan (ilkay) ı yazıp parantez içinde de kanunda yazılı ay adını göstermek daha uygun görüldü.

Yüz beşinci madde :

Olduğu gibi alındı.

Süreksiz madde :

Asıl Teşkilâtı Esasiye Kanununda yüz beşinci maddeden sonra bir de muvakkat madde vardır ki çalışmalarda- elde bulunan basılı nüshada olmadığından dolayı- gözden kaçmıştır. Bu maddenin aslı şöyledir :

«Muvakkat madde. — Türkiye Büyük Millet «Meclisine intihap edilen ve edilecek olan bilûmum «mensubini askeriyenin tabi olacakları şerait hak«kındaki 19 kânunuevvel 1339 tarihli kanun ahkâmı «bakidir.»

Bu maddeyi de şöyle türkçeleştirebiliriz:

«Süreksiz madde. — Kamutaya seçilen ve seçile-
«cek olan bütün askerlerin bağlı olacakları şartlar
«hakkındaki 19 ocak (kânunuevvel) 1939 tarihli ka-
«nun hükümleri yürürlüktedir.»

Anayasa ile dile giren terimler:

Anayasa'nın türkçeleştirilmesi, hukuk, kanun, devlet dilinin özleştirilmesi yolunda en büyük ve en değerli adımdır. Bu bakımdan bütün hukuk terimlerine temel olacak olan Anayasa terimlerinin Türkçe, Osmanlıca ve Fransızca bir listesini de bu gerekçeye bağlıyoruz. Bunların hemen bütün kanunlara da yayılması için Anayasa'ya şöyle bir süreksiz madde katılması pek yerinde olur :

«Süreksiz madde 2. — Anayasa'da geçen ve bağ-
«lı listede gösterilen terimler, devletin bütün kanun-
«larında kullanılmış olan ve listenin Osmanlıca baş-
«lıklı sırasında gösterilen terimlerin yerine geçmiş-
«tir.»

Böyle bir madde, hukuk ve kanun dilimizin özleştirilmesini çabuklaştıracak ve kolaylaştıracaktır umudundayız.

TÜRK DİL KURUMU
Genel Merkez Kurulu

Başkan
Maarif Vekili
Hasan-Âli YÜCEL
İzmir Saylavı

Genel Sekreter
İbrahim Necmi DİLMEN
Burdur Saylavı

Sayman
Besim ATALAY
Kütahya Saylavı

Üye
Hasan Reşit TANKUT
Maraş Saylavı

Üye
Fuat KÖSERAİF
Emekli Albay

Üye
Ahmet Cevat EMRE
Eski Çanakkale Saylavı

Üye
Dr. Mehmet Ali AĞAKAY
Gaziantep Saylavı

Üye
Ömer Asım AKSOY
Gaziantep Saylavı

Üye
Naim ONAT
Konya Saylavı

Üye
Kemalettin KAMU
Rize Saylavı

ANÂYASA

TASLAK

BİRİNCİ BÖLÜM

ANA HÜKÜMLER

Birinci Madde — Türkiye Devleti, bir Cumhurluktur.

İkinci Madde — Türkiye Devleti, cumhurcu, ulusçu, halkçı, devletçi, lâik ve devrimcidir. Devlet dili Türkçedir. Başkent Ankara'dır.

Üçüncü Madde — Egemenlik kayıtsız şartsız ulusundur.

Dördüncü Madde — Türk ulusunu ancak Kamutay oruntar ve ulus adına egemenlik hakkını o kullanır.

Beşinci Madde — Yasama yetkesi ve yürütme erki Kamutay'da belirir ve Kamutay'da toplanır.

Altıncı Madde — Kamutay, yasama yetkesini kendi kullanır.

Yedinci Madde — Kamutay, yürütme yetkesini kendi seçtiği Cumhurbaşkanı ve onun görevliyeceği Bakanlar Kurulu eliyle kullanır.

Kamutay, Hükümeti her vakit kontrol edebilir ve düşürebilir.

Sekizinci Madde — Yargı hakkını ulus adına, usul ve kanunlarına göre bağımsız yargıyerleri kullanır.

İKİNCİ BÖLÜM

YASAMA GÖREVİ

Dokuzuncu Madde — Kamutay, özel kanununa göre ulusça seçilmiş saylavlardan kurulur.

Onuncu Madde — Saylav seçmek, yirmi iki yaşını bitiren kadın erkek her Türkün hakkıdır.

On birinci Madde — Otuz yaşını bitiren kadın erkek her Türk, saylav seçilebilir.

On ikinci Madde — Ağır ceza giymiş bulunanlar veya hırsızlık, düzmecilik, dolandırıcılık, inanı kötüye kullanma, dolanlı batım suçlarının birinden hüküm giymiş olanlar, yurttaşlık hakları kaldırılmış bulunanlar, yasaklılar, yabancı devlet hizmetinde bulunanlar, yabancı devlet uyruluğunu benimsiyenler, Türkçe okuyup yazma bilmiyenler saylav seçilemezler.

On üçüncü Madde — Kamutay seçimi dört yılda bir yapılır.

Süresi biten saylavlar yeniden seçilebilirler.

Süresi biten Kamutay, yenisi gelinceye kadar uzar.

Yeni seçim yapılmasına yol bulunamazsa, toplanma dönemi bir yıl daha uzatılabilir.

Her saylav, yalnız kendini seçen çevre halkının

değil, bütün ulusun oruntağıdır.

On dördüncü Madde — Kamutay, her yıl, kasım ayı başında kendiliğinden toplanır.

Kamutay, üyelerinin, memleket içinde dolaşma, inceleme ve kontrol ödevlerini hazırlamaları ve dinlenmeleri için, çalışmasına yılda altı aydan fazla ara veremez.

On beşinci Madde — Kanun önermek, Kamutay üyeleriyle Bakanlar Kurulunun hakkıdır.

On altıncı Madde — Saylavlar Kamutay'a katıldıklarında şöyle andiçerler :

«Namusum üzerine andiçerim ki :

Yurdun ve ulusun mutluluğuna, esenliğine, ulusun kayıtsız şartsız egemenliğine aykırı bir amaç gütmiyeceğim;

Ve Cumhurluk anatemellerine bağlılıktan ayrılmıyacağım.»

On yedinci Madde — Bir saylav ne Kamutay içindeki oy, düşünce ve demeçlerinden, ne de Kamutay'daki oy, düşünce ve demeçlerini Kamutay dışında söylemek ve açığa vurmaktan soravlı değildir. Seçiminden gerek önce, gerek sonra üstüne suç atılan bir saylav, Kamutay Genel Kurulu'nun kararı olmadıkça, sanık olarak sorguya çekilemez, tutulamaz ve yargılanamaz. Sonsuz veya süreksiz ağır hapis, beş yılı aşan hapis, sonsuz sürgün, kamu işlerinden sonsuz menedilme cezalarını gerektiren bir eylevden suçüstü yakalanma hali, bu hüküm dışında-

dır. Ancak bu halde ilgili orun hemen Kamutaya haber vermek zorundadır. Seçiminden önce veya sonra, bir saylava karşı verilmiş bir ceza hükmünün yerine getirilmesi saylavlık süresinin sonuna bırakılır. Saylavlık sırasında zamanaşımı yürümez.

On sekizinci Madde — Saylavların yıllık ödeneği özel kanunda gösterilir.

On dokuzuncu Madde — Araverme sırasında Cumhurbaşkanı veya Kamutay Başkanı gerekli görürse Kamutayı toplanmaya çağırabileceği gibi, üyelerden beşte birinin isteği üzerine Kamutay Başkanı da Kamutay'ı toplanmaya çağırır.

Yirminci Madde — Kamutay konuşmaları açıktır ve olduğu gibi yayınlanır.

Fakat Kamutay, içtüzük hükümlerine uygun olarak kapalı oturumlar dahi yapabilir. Kapalı oturumlardaki konuşmaları yayınlamak Kamutay kararına bağlıdır.

Yirmi birinci Madde — Kamutay, konuşmalarını içtüzük hükümlerine göre yapar.

Yirmi ikinci Madde — Soru, gensoru ve Kamutay soruşturması, Kamutay'ın yetkelerinden olup bunlar, içtüzüğe göre yapılır.

Yirmi üçüncü Madde — Saylavlıkla Hükümet işyarlığı bir kişide birleşemez.

Yirmi dördüncü Madde — Kamutay Genel Kurulu her kasım ayı başında kendine bir Başkan ve

üç Asbaşkan seçer.

Yirmi beşinci Madde — Seçim dönemi bitmeden, Kamutay, üyelerinin tümsayısının çoğunluğu ile seçim yenilemeye karar verirse, yeni toplanan Kamutay'ın seçim dönemi ilk gelen kasım ayından başlar.

Kasımdan önceki toplanma, olağandışı toplanma sayılır.

Yirmi altıncı Madde — Kanun koyma, kanunlarda değişiklik yapma, kanunları yorma ve açıklandırma, bozma ve kaldırma, devletlerle sözleşme, andlaşma ve barış yapma, savaş açma, bütçe ve kesinhesap kanunlarını inceleme ve onaylama, para basma, tekelli ve malca yükümlü sözleşmeleri ve imtiyazları onaylama ve bozma, genel ve özel suçbağışlama kararı verme, cezaları hafifletme ve değiştirme, kanun soruşturmalarını ve kanun cezalarını erteleme, yargıyerlerinden çıkıp kesinleşen ölüm cezası hükümlerini yürütme gibi görevleri Kamutay, kendisi yerine getirir.

Yirmi yedinci Madde — Bir saylavın, yurt hayınlığı ve saylavlığı sırasında yiyicilik ağır suçlarından biriyle suçlandığına Kamutay Genel Kurulu hazır üyelerinin üçte iki çoğunluğu ile karar verilirse, yahut bir saylav, on ikinci maddede yazılı cezalardan biriyle hüküm giyer ve bu da kesinhüküm halini alırsa, saylavlığı kalkar.

Yirmi sekizinci Madde —Çekilme, kanun hükümleri gereğince yasaklanma, özürsüz ve izinsiz iki ay

Kamutay'a devamsızlık, yahut işyarlığa geçme hallerinde saylavlık düşer.

Yirmi dokuzuncu Madde — Ölen, yahut yukarıdaki maddeler gereğince saylavlığı kalkan veya düşen saylavın yerine bir başkası seçilir.

Otuzuncu Madde — Kamutay, kendi polis işlerini Başkanı eliyle düzenler ve yürütür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÜRÜTME GÖREVİ

Otuz birinci Madde — Türkiye Cumhurbaşkanı, Kamutay Genel Kurulu tarafından ve kendi üyeleri arasından bir seçim dönemi için seçilir. Cumhurbaşkanlığı görevi, yeni Cumhurbaşkanının seçimine kadar sürer. Yeniden seçilmek de olur.

Otuz ikinci Madde — Cumhurbaşkanı, Devletin başıdır. Özel törenlerde Kamutay'a ve gerekli gördükçe Bakanlar Kurulu'na Başkanlık eder. Cumhurbaşkanı, başkanlığı süresince, Kamutay konuşma ve aytışmalarına katılamaz ve oy veremez.

Otuz üçüncü Madde — Cumhurbaşkanı, hastalık ve ülke dışı yolculuk gibi bir sebeple görevini yapamaz veya ölüm, çekilme ve başka sebeplerle Cumhurbaşkanlığı açık kalırsa Kamutay Başkanı, vekil olarak Cumhurbaşkanlığı görevini yapar.

Otuz dördüncü Madde — Cumhurbaşkanlığı açı-

lınca Kamutay toplanıksa Cumhurbaşkanını hemen seçer.

Kamutay toplanık değilse Başkanı tarafından hemen toplanmaya çağırılarak Cumhurbaşkanı seçilir. Kamutay'ın seçim dönemi sona ermiş veya seçimin yenilenmesine karar verilmiş olursa Cumhurbaşkanını gelecek Kamutay seçer.

Otuz beşinci Madde — Cumhurbaşkanı, Kamutay'ca onaylanan kanunları on gün içinde ilân eder.

Cumhurbaşkanı, ilânını uygun bulmadığı kanunları bir daha konuşulmak üzere gene on gün içinde gerekçesi ile birlikte Kamutay'a geriverir. Anayasa ile bütçe kanunu bu hüküm dışındadır.

Kamutay geriverilen kanunu gene onaylarsa, Cumhurbaşkanınca ilân edilmesi gerekli olur.

Otuz altıncı Madde — Cumhurbaşkanı, Hükümetin çalışmaları ve giren yıl içinde alınması uygun görülen ölçemler üzerine, her kasım ayının ilk günü bir söylev verir. Yahut söylevini Başbakana okutur.

Otuz yedinci Madde — Cumhurbaşkanı, yabancı devletler yanında Türkiye Cumhurluğu'nun oruntaklarını görevler ve yabancı devletlerin oruntaklarını kabul eder.

Otuz sekizinci Madde — Cumhurbaşkanı, seçiminden hemen sonra ve Kamutay önünde şöyle andiçer :

«Namusum üzerine andiçerim ki :

Cumhurbaşkanı olarak, Cumhurluk kanunlarını,

ulusun egemenlik anatemellerini sayacağım;

Ve bunları müdafaa edeceğim;

Ve Türk ulusunun mutluluğuna bütün kuvvetimle, bütün bağlılığımla çalışacağım;

Ve Türk Devletine gelecek her tehlikeyi en son şiddetle önliyeceğim;

Ve Türkiye'nin şanını, şerefini koruyup yükseltmek, üstüme aldığım görevin isterlerini yerine getirmek için olanca varlığımla çalışmaktan asla ayrılmıyacağım.»

Otuz dokuzuncu Madde — Cumhurbaşkanlığından çıkacak bütün kararları Başbakanla birlikte ilgili Bakan imzalar.

Kırkıncı Madde — Başkomutanlık, Kamutay'ın tüzelkişiliğinden ayrılmaz olup, oruntağı Cumhurbaşkanıdır. Savaş kuvvetlerinin komutası barış halinde özel kanununa göre Genelkurmay Başkanlığına ve savaş halinde Bakanlar Kurulu'nun önermesi üzerine Cumhurbaşkanınca görevlenecek kimseye verilir.

Kırk birinci Madde — Cumhurbaşkanı, yurt hayınlığı halinde Kamutay'a karşı soravlıdır. Cumhurbaşkanlığından çıkan bütün kararlardan doğacak soravlar 39 uncu madde gereğince bu kararları imzalıyan Başbakan ve ilgili Bakanındır.

Cumhurbaşkanı özlük işlerinden dolayı soravlandıkta, Anayasanın saylavlık dokunulmazlığı ile ilgili 17 inci maddesi hükümlerine uyulur.

Kırk ikinci Madde — Cumhurbaşkanı, Hükümetin önermesi üzerine, iyileşmez sakatlık veya kocama gibi özlük sebeplerden dolayı belli kimselerin cezalarını kaldırabilir veya hafifletebilir.

Cumhurbaşkanı, Kamutayca suçlanarak hüküm giyen Bakanlar için bu yetkesini kullanamaz.

Kırk üçüncü Madde — Cumhurbaşkanının ödeneği özel kanunla gösterilir.

Kırk dördüncü Madde — Başbakan, Cumhurbaşkanınca Kamutay üyeleri arasından seçilir.

Öteki Bakanlar, Başbakanca Kamutay üyeleri arasından seçilip hepsi bir arada Cumhurbaşkanı tarafından onaylanarak Kamutay'a sunulur.

Kamutay toplanık değilse sunma işi Kamutayın toplanmasına bırakılır.

Hükümet, iç ve dış politikada görüş ve gidişini en geç bir hafta içinde Kamutay'a bildirir ve ondan güven ister.

Kırk beşinci Madde — Bakanlar Kurulu, Başbakanın başkanlığı altında Bakanların toplanması ile kurulur.

Kırk altıncı Madde — Bakanlar Kurulu, Hükümetin genel politikasından ortaklaşa soravlıdır.

Bakanlardan her biri kendi yetkesi içindeki işlerden ve buyruğu altındakilerin eylevlerinden ve işlerinden ve politikasının genel yönetinden tek başına soravlıdır.

Kırk yedinci Madde — Bakanların görev ve soravları özel kanunla gösterilir.

Kırk sekizinci Madde — Bakanlıkların kuruluşu özel kanunla gösterilir.

Kırk dokuzuncu Madde — İzinli veya herhangi bir sebeple özürlü olan bir Bakana, Bakanlar Kurulu üyelerinden bir başkası vekillik eder. Ancak bir Bakan birden fazlasına vekillik edemez.

Ellinci Madde — Bakanlardan birinin Yücedivana yollanması için Kamutay'ca verilen karar, kendisini Bakanlıktan da düşürür.

Elli birinci Madde — Yönetim dâvalarına bakmak ve yönetim anlaşmazlıklarını çözülemek, Hükümetçe hazırlanarak kendine verilecek kanun taslakları ve imtiyaz sözleşme ve şartlaşmaları üzerine düşündüğünü bildirmek, gerek kendi özel kanunu ve gerek başka kanunlarla gösterilen görevleri yapmak üzere bir Danıştay kurulacaktır. Danıştay başkan ve üyeleri, daha önce değerli hizmetlerde bulunmuş, uzmanlık, bilgi ve görgüsiyle belirgin kimseler arasından Kamutay'ca seçilir.

Elli ikinci Madde — Bakanlar Kurulu, kanunların yürütümünü göstermek, yahut kanunun buyurduğu şeyleri belirtmek üzere, içinde yeni hükümler bulunmamak ve Danıştayın incelemesinden geçirilmek şartiyle, tüzükler çıkarır .

Tüzükler Cumhurbaşkanının imzası ve ilâniyle yürürlüğe girer.

Tüzüklerin kanunlara aykırılığı ileri sürüldükte bunun çözüm yeri Kamutaydır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YARGI YETKESİ

Elli üçüncü Madde — Yargıyerlerinin kurulması, görev ve yetkeleri kanunla gösterilmiştir.

Elli dördüncü Madde — Yargıçlar, bütün dâvaların görülmesinde, bağınsızdırlar. İşlerine hiç bir türlü karışılamaz. Ancak kanun hükmüne bağlıdırlar.

Yargıyerlerinin kararlarını Kamutay ve Bakanlar Kurulu hiç bir türlü değiştiremezler, başkalıyamazlar, geciktiremezler ve hükümlerinin yerine getirilmesine engel olamazlar.

Elli beşinci Madde — Yargıçlar, kanunda gösterilen usuller ve olaylar dışında işten çıkarılamazlar.

Elli altıncı Madde — Yargıçların nitelikleri, hakları, ödevleri, aylık ve ödenekleri, nasıl görevlenecekleri ve işten nasıl çıkarılacakları kanunlarla gösterilir.

Elli yedinci Madde — Yargıçlar, kanunla gösterilenlerden başka kamusal veya özel hiç bir iş alamazlar.

Elli sekizinci Madde — Yargıyerlerinde yargılama açık yapılır.

Yalnız usul kanunu gereğince bir yargılamanın gizli olmasına yargıyeri karar verebilir.

Elli dokuzuncu Madde — Herkes yargıyeri katında haklarını korumak için gerekli gördüğü yasaya uygun araçları kullanabilir.

Altmışıncı Madde — Hiç bir yargıyeri görev ve yetkeleri içindeki dâvaları görmekten kaçınamaz. Görev ve yetke dışında olan dâvalar ancak bir kararla geritilir.

YÜCEDİVAN

Altmış birinci Madde — Bakanları, Yargıtay ve Danıştay başkan ve üyelerini ve Cumhurluk Genelsavmanını, görevlerinden doğacak işlerden dolayı yargılamak için, Yücedivan kurulur.

Altmış ikinci Madde — Yücedivan üyeliği için, on biri Yargıtay, onu Danıştay başkanları ve üyeleri arasından ve kendi Genel Kurulları tarafından, gerekli görülürse gizli oyla, yirmi bir kişi seçilir.

Bunlar gizli oy ve çoğunlukla içlerinden birini Başkan ve birini Asbaşkan seçerler.

Altmış üçüncü Madde — Yücedivan bir Başkan ve on dört üye ile kurulur ve kararlarını çoğunlukla verir.

Geri kalan altı kişi, gerektikçe kurulun eksiğini doldurmak için yedek üye sayılırlar.

Bu yedek üyeler, üçü Yargıtaydan, üçü Danıştaydan seçilmiş üyeler arasından olmak üzere adçekme ile ayrılır.

Başkanlığa ve Asbaşkanlığa seçilenler bu adçek-

meye girmezler.

Altmış dördüncü Madde — Yücedivanın savmanlığını Genelsavman yapar.

Altmış beşinci Madde — Yücedivanın kararları kesindir.

Altmış altıncı Madde — Yücedivan kanunlara göre yargılar ve hüküm verir.

Altmış yedinci Madde— Yücedivan, gerekli görüldüğü zaman, Kamutay karariyle kurulur.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKLERİN KAMUSAL HAKLARI

Altmış sekizinci Madde — Her Türk erkin doğar, erkin yaşar. Erkinlik başkasına zarar vermiyecek her şeyi yapabilmektir. Doğal haklardan olan erkinliğin herkes için sınırı, başkalarının erkinliğidir. Bu sınırı ancak kanun çizer.

Altmış dokuzuncu Madde — Türkler kanun önünde eşittirler ve hiç ayrısız kanuna uymak yükümündedirler. Her türlü grup, sınıf, aile ve kişi ayrıcalıkları kaldırılmıştır ve yasaktır.

Yetmişinci Madde — Kişiye dokunulmazlık, vicdan, düşünce, söz, yayın, yolculuk, bağıt, iş ve çalışma, mallanma, malını ve hakkını kullanma, toplanma, kurum, ortaklık hakları ve erkinlikleri Türklerin doğal haklarındandır.

Yetmiş birinci Madde — Cana, mala, ırza, konuta hiç bir türlü dokunulamaz.

Yetmiş ikinci Madde — Kanunda yazılı hal ve şekillerden başka türlü hiç bir kimse yakalanamaz ve tutulamaz.

Yetmiş üçüncü Madde —İşkence, eziyet, malzaptı ve angarya yasaktır.

Yetmiş dördüncü Madde — Halk faydası için gerekli olduğu usulüne göre anlaşılmadıkça ve kanunları gereğince değer pahası peşin verilmedikçe hiç kimsenin malı, mülkü kamulaştırılamaz.

Çiftçiyi toprak sahibi kılmak ve ormanları devletleştirmek için alınacak toprak ve ormanların kamulaştırma karşılığı ve bu karşılıkların ödenme yolu kanunlarla gösterilir.

Hiç bir kimse, olağandışı hallerde kanuna göre yükletilecek para ve mal ve çalışma ödevlerinden başka hiç bir verinti ve yüküme zorlanamaz.

Yetmiş beşinci Madde — Hiç bir kimseye, bağlı olduğu din, mezhep ve felsefe inanlarından dolayı ilişilemez. Güvenliğe, genel törelere ve kanunlar hükümlerine aykırı bulunmamak üzere her türlü din törenleri yapılabilir.

Yetmiş altıncı Madde — Kanunda yazılı usul ve haller dışında kimsenin konutuna girilemez ve üstü aranamaz.

Yetmiş yedinci Madde — Basın, kanun hükümle-

ri içinde erkindir ve yayılmadan önce kontrol ve yoklama altına alınamaz.

Yetmiş sekizinci Madde — Seferberlik ve sıkıyönetimden başka hallerde yahut salgın hastalıklardan dolayı alınmış kanun ölçemlerinin gerektirdiği kısıntılar dışında yolculuk hiç bir kayıt altına alınamaz.

Yetmiş dokuzuncu Madde — Bağıtların, işin ve çalışmanın, mallanmanın, hak ve mal kullanmanın, toplanmaların, kurumların ve ortaklıkların erkinlik sınırı kanunlarla çizilir.

Sekseninci Madde — Hükümetin gözetimi ve kontrolü altında ve kanun hükümleri içinde her türlü öğretim yapılabilir.

Seksen birinci Madde — Postalara verilen kâğıt'ar, mektuplar ve her türlü emanetler, yetkeli sorgu yargıcı veya yetkeli yargıyeri kararı olmadıkça açılamaz, ve telgraf ve telefonla haberleşmenin gizliliği bozulamaz.

Seksen ikinci Madde — Türkler gerek kendileri, gerek kamu için kanun ve tüzüklere aykırı gördükleri şeylerde yetkeli orunlara ve Kamutay'a tek başlarına veya toplu olarak haber verebilirler ve yanıkmada bulunabilirler. Kendisiyle ilgili başvurmaların sonucu, dilek sahibine yazılı olarak bildirilir.

Seksen üçüncü Madde — Hiç kimse kanunca bağlı olduğu yargıyerinden başka bir yargıyerine getirilemez ve yollanamaz.

Seksen dördüncü Madde — Vergi, Devletin genel giderine halkın ortaklaşması demektir.

Bu temele aykırı olarak gerek kişilerce, gerek tüzelkişilerce veya onlar adına baç, ondalık gibi vergiler almak yasaktır.

Seksen beşinci Madde — Vergiler ancak kanunla konabilir ve toplanabilir.

Devlet, İlbaylık özel yönetimleri ve Uraylarca almagelmekte olan baç ve vergiler, kanunları yapılıncaya kadar toplanabilir.

Seksen altıncı Madde — Savaş halinde veya savaşı gerektirecek bir durum baş gösterdikte veya ayaklanma ve kargaşalık çıktığında, yahut yurda ve Cumhurluğa karşı kuvvetli ve edimli bir kalkışma olduğunu gösterir kesin belirtiler görüldükte Bakanlar Kurulu, süresi bir ayı aşmamak üzere, yerinde yahut her yerde sıkıyönetim ilân edebilir. Ve bunu hemen Kamutay'ın onaylamasına sunar. Kamutay sıkıyönetim süresini, gerekirse uzatabilir veya kısaltabilir. Kamutay toplanık değilse hemen toplanmaya çağırılır.

Sıkıyönetim süresi ancak Kamutay karariyle uzatılabilir.

Sıkıyönetim, kişi ve konut dokunulmazlığının, basın, gönderişme, kurum, ortaklık erkinliklerinin geçici olarak daraltılma ve ertelenmesi demektir.

Sıkıyönetim bölgesi ile bu bölge içinde yerine getirilecek hüküm ve işlerin yürütülüşü ve savaş halinde dahi doknulmazlık ve erkinliklerin daraltılış ve

ertelenişi kanunla gösterilir.

Seksen yedinci Madde — İlk öğretim bütün Türkler için zorunlu ve Devlet okullarında parasızdır.

Seksen sekizinci Madde — Türkiye'de, din ve ırk ayırdı olmaksızın yurttaşlık bakımından herkese «Türk» denir.

Türkiye'de veya Türkiye dışında bir Türk babadan gelen yahut Türkiye'de yerleşmiş bir yabancı babadan Türkiye'de dünyaya gelip de memleket içinde oturan ve erginlik yaşına vardığında isteğiyle Türk yurttaşlığına giren, yahut yurttaşlık kanunu gereğince Türklüğe kabul olunan herkes Türktür.

Türklük sıfatının düşmesi kanunda yazılı hallerde olur.

ALTINCI BÖLÜM

TÜRLÜ MADDELER

İLBAYLIKLAR

Seksen dokuzuncu Madde — Türkiye, coğrafya durumu ve ekonomi ilişkinlikleri bakımından ilbaylıklara, ilbaylıklar ilçelere, ilçeler kamunlara bölünmüştür, ve kamunlar da kasaba ve köylerden meydana gelir.

Doksanıncı Madde — İlbaylıklarla şehir, kasaba ve köylerin tüzelkişilikleri vardır.

Doksan birinci Madde — İlbaylık işleri, yetke genişliği ve görev bölümü temellerine göre yönetilir.

İŞYARLIK

Doksan ikinci Madde — Yurttaşlık hakları olan her Türk, yeterliğine ve hak edişine göre Devlet işyarı olabilir.

Doksan üçüncü Madde — Bütün işyarların niteliklerî, hakları, görevleri, aylık ve ödenekleri, işe alınmaları ve işten çıkarılmaları, yükselme ve ilerlemeleri kanunla gösterilir.

Doksan dördüncü Madde — Kanuna aykırı işlerde üstmenin buyruğuna uymuş olmak işyarı soravdan kurtarmaz.

MAL İŞLERİ

Doksan beşinci Madde — Bütçe kanunu taslağı ve buna bağlı bütçe çizelgeleriyle ek bütçeler Kamutay'a bütçe yılı başından en az üç ay önce sunulur.

Doksan altıncı Madde — Devlet malları bütçe dışı harcanılamaz.

Doksan yedinci Madde — Bütçe kanununun geçerliği bir yıllıktır.

Doksan sekizinci Madde — Kesinhesap kanunu, ilgili olduğu yıl bütçesinin hesap süresi içinde elde edilen gelirle, gene o yılki ödemelerin gerçekleşmiş tutarını gösterir kanundur. Bunun şekli ve bölümleri bütçe kanunu ile tam karşılıklı olacaktır.

Doksan dokuzuncu Madde — Her yılın kesinhesap kanunu taslağı o yılın sonundan başlıyarak en geç ikinci yıl kasım ayı başına kadar Kamutay'a sunulmuş olmak gereklidir.

Yüzüncü Madde — Kamutay'a bağlı ve Devletin gelirlerini ve giderlerini kanuna göre kontrol etmekle görevli bir Sağıştay kurulmuştur.

Yüz birinci Madde — Sağıştay, Genel Uyum Bildiriğini ilgili olduğu kesinhesap kanununun Mal Bakanlığınca Kamutay'a verilmesi gününden başlıyarak en geç altı ay içinde Kamutaya sunar.

ANAYASADA DEĞİŞİKLİK

Yüz ikinci Madde — Anayasada değişiklik yapılması aşağıdaki şartlara bağlıdır:

Değişiklik önergesinde üye tümsayısının en az üçte birinin imzası bulunacaktır.

Değişiklikler ancak üye tümsayısının üçte iki oy çoğunluğu ile kabul edilebilir.

Devletin Cumhurluk olduğu hakkındaki birinci maddede değişiklik ve başkalama yapılması önerilemez bile.

Yüz üçüncü Madde — Anayasanın hiç bir maddesi hiç bir sebep ve kaçamakla savsanamaz ve işlerlikten alıkonamaz. Hiç bir kanun Anayasaya aykırı olamaz.

Yüz dördüncü Madde — 1293 tarihli «Kanunu esasi» ile değişik maddeleri ve 20 İlkay (Kânunusani)

1337 tarihli Teşkilâtı Esasiye Kanunu, ekleri ve değişiklikleri kaldırılmıştır [*].

Yüz beşinci Madde — Bu kanun yayın tarihinden yürürlüğe girer.

Süreksiz Madde: 1 —Kamutay'a seçilen ve seçilecek olan bütün askerlerin bağlı olacakları şartlar hakkındaki 19 Ocak (Kânunuevvel) 1939 tarihli kanun hükümleri yürürlüktedir.

Süreksiz Madde: 2 — Anayasada geçen ve bağlı listede gösterilen terimler, devletin bütün kanunlarında kullanılmış olan ve listenin osmanlıca başlıklı sırasında gösterilen terimlerin yerine geçmiştir.

20. Nisan 1340 (1924)

---

[*] «24 Nisan 1340 tarihli Teşkilâtı Esasiye Kanunu ile ekleri ve değişikleri, Anayasa ile kaldırılmıştır» diye bir fıkra katılması gerektir.

Sözlük

Bu sözlükte Anayasa taslağında kullanılan terim ve deyimler ile yerine geçtikleri Osmanlıca sözler gösterilmiştir. Anlam ayrıtlıklarını iyice belirtmek için, bilgi olarak, fransızcaları da konulmuştur:

A

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Açığa vurmak	İzhar etmek	Exposer
Açık	Münhal	Vacant
Açık	Alenî	Public
Açık kalmak, açılmak	İnhilâl etmek, münhal olmak	Devenir vacant
Açıklandırma	Tavzih	Explication
Açma (Savaş-)	İlân (- harp)	Déclaration (de guerre)
Ad	Nam	Nom
Adçekme	Kur'a	Tirage au sort
Ağır ceza	Mücazatı terhibiye	Peine afflictive
Aile	Aile	Famille
-a karşı	Aleyhinde	Contre, envers
Altına almak	Tâbi tutmak	Assujettir
Amaç	Hedef	But
Ana (s.)	Esas, esasi	Fondamental
Anatemel	Esas	Principe
Anatemel, temel	Umde	Principe
Anayasa	Teşkilâtı esasiye kanunu	Code fondamental (Constitution)
Andiçme	Tahlif	Action de prêter serment

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Andiçmek	Tahlif edilmek, Yemin etmek	Jurer, prêter serment
Andlaşma	Muahede	Traité
Angarya	Angarya	Corvée
Anlaşmazlık	İhtilâf	Conflit
Araç	Vasıta	Moyen
Araverme	Tatil	Vacance
Asbaşkan	Reis Vekili	Vice-président
Aşmak	Tecavüz etmek	Dépasser
Ayaklanma	İsyan	Insurrection
Ayırt	Fark	Distinction
Aykırı	Mugayir, münafi	Contraire, en contradiction, en opposition
Aylık	Maaş	Traitement
Ayrıcalık	İmtiyaz	Privilège
Ayrılmak	Tefrik edilmek	Etre désigné
Ayrılmaz	Ayrılmaz	Inséparable
Aytışma	Münakaşa	Discussion, délibération

B

Baç	Resim	Taxe
Bağımsız	Müstakil	Indépendant
Bağımsızlık	İstiklâl	Indépendance
Bağıt	Akit	Contrat
Bağlı	Tâbi	Soumis
Bağlı	Menut	Subordonné
Bağlılık	Sadakat	Attachement, fidélité
Bağlı olmak	Tâbi olmak, mensup olmak	Relever de..., appartenir à...

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Bakan	Vekil	Ministre
Bakanlar Kurulu	Heyeti Vekile, İcra Vekilleri Heyeti	Conseil des Ministres
Barış	Sulh	Paix
Barış hali	Hazar	Temps de paix
Basın	Matbuat	Presse
Basma (para-)	Darbetme (meskûkât-)	Frappe (de la monnaie)
Baş	Reis	Chef
Başgöstermek	Hudus etmek	Se produire, survenir
Başkalama	Tağyir	Changement
Başkalamak	Tağyir etmek	Changer
Başkan	Reis	Président
Başkası	Başkası, gayr	Autrui
Başkent	Makarri hükûmet, merkezi hükûmet	Capitale, siège
Başkomutanlık	Baş kumandanlık	Commandement suprême
Başbakan	Başvekil	Premier Ministre, Président du Conseil
Başvurma	Müracaat	Recours
Belirgin	Mütemeyyiz	Distingué
Belirmek	Tecelli etmek	Se manifester
Belirti	Emare	Indice
Belirtmek	Tespit etmek	Fixer
Belli	Muayyen	Déterminé
Beşte bir	Beşte bir	Un cinquième
Bırakmak (Erteye, ileriye-)	Talik etmek	Ajourner

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Bildirmek	Tebliğ etmek	Communiquer, porter à la connaissance
Bilgi	İlim	Science
Birden fazlası	Birden fazlası	Plus d'un
Birleşmek	İçtima etmek	Se réunir
Bozma	Fesih	Abrogation
Bozmak	İhlâl etmek	Violer
Bölge	Mıntaka	Zone
Bölüm	Taksimat	Divisions
Bölüm	Fasıl	Chapitre
Buyruk	Emir	Ordre
Bütçe (kanunu)	Muvazenei umumiyei maliye (kanunu)	Budget
Bütçe yılı	Malî yıl	Exercice financier, année financière

C

Can	Can	Vie
Ceza hükmü	Cezaî hüküm	Jugement pénal
Cumhurbaşkanı	Reisicumhur	Président de la République
Cumhurcu	Cumhuriyetperver, cumhuriyetçi	Républicain
Cumhurluk	Cumhuriyet	République

Ç

Çağrı	Davet	Convocation, invitation

TÜRKCE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Çalışma	Faaliyet	Activité
Çekilme	İstifa	Démission
Çevre	Daire	Circonscription
Çıkmak	Sâdır olmak	Emaner
Çiftçi	Çiftçi	Cultivateur
Çizelge	Cetvel	Tableau
Çoğunluk	Ekseriyet	Majorité
Çözülemek	Halletmek	Résoudre

D

Danıştay	Şurayı Devlet	Conseil d'Etat
Daraltılma	Takyit	Restriction
Dava görmek	Dâva muhakeme etmek	Juger un procès
Davaya bakmak	Dâva rüyet etmek	Juger
Değerli hizmet	Vazaifi mühimme	Fonctions importantes
Değerpaha	Değerpaha	Contre-valeur juste
Değişiklik	Tadilât	Modification
Değiştirme	Tahvil	Changement
Değiştirmek	Tebdil etmek, tadil etmek	Changer, modifier
Demeç	Beyanat	Déclaration
-den çok	-den fazla	plus que-
Devlet	Devlet	Etat
Devletçi	Devletçi	Etatiste
Devlet dili	Resmî dil	Langue officielle
Devletleştirmek	Devlet tarafından idare etmek	Etatiser
Devrimci	İnkılâpçı	Révolutionniste

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Dış	Haricî	Extérieur
Dışında	Haricinde	En dehors de...
Dışında	Müstesna	Excepté
Dil	Lisan	Langue
Dilek	İstida	Pétition
Dilek sahibi	Müsted'i	Pétitionnaire, requérant
Din	Din	Religion
Dinlenme	İstirahat	Repos
Doğal	Tabiî	Naturel
Dokunma	Taarruz	Violation
Dolandırıcılık	Dolandırıcılık	Escroquerie
Dolanlı batım	Hileli iflâs	Faillite frauduleuse, Banqueroute frauduleuse
Dolaşma	Devir	Tournée
Dönem	Devre	Exercice
Durum	Vaziyet	Situation, position
Dünyaya gelmek	Doğmak	Naître
Düşünce	Mütalâa	Opinion
Düşünce	Tefekkür	Pensée
Düşündüğünü bildirmek	Beyanı mütalâa etmek	Donner son avis
Düşürmek	Iskat etmek	Renverser
Düzenlemek	Tanzim etmek	Organiser
Düzmecilik	Sahtekârlık	Faux

E

Edimli	Fiilî	Effectif
Egemenlik	Hakimiyet	Souveraineté

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Ek	Zeyl	Appendice
Ek bütçe	Mülhak büdce	Budget annexe
Eliyle	Marifetiyle	Par l'intermédiaire de...
En geç	Nihayet	Au plus tard
Engel	Mâni	Obstacle, empêchement
Engel olmak	Mümanaat etmek	S'opposer
Erginlik	Rüşt	Majorité
Erk	Kuvvet, kudret	Puissance, pouvoir
Erkin	Hür	Libre
Erkinlik	Hüriyet	Liberté
Erteleme	Tecil, talik	Ajournement
Esenlik	Selâmet	Salut
Eşit	Müsavi	Egal
Eşitlik	Müsavat	Egalité
Eylev	Fiil	Acte
Eziyet	Eziyet	Mauvais traitements

F

Felsefe inanları	Felsefî içtihat	Convictions (Opinions) philosophiques

G

Geciktirmek	Tehir etmek	Ajourner
Geçerlik	Hüküm	Force [*]

---

[*] Bütçe için. Bk. Madde 97.

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Geçici olarak	Muvakkat	Temporaire, provisoire
Gelir	Varidat	Recettes
Genelkurmay	Erkânı Harbiyei Umumiye	Etat-Major général
Genel Kurul	Heyeti Umumiye	Assemblée générale
Genelsavman	Cumhuriyet Başmüddei Umumisi	Procureur général de la République
Genel suçbağışlama	Umumî af	Amnistie générale
Genel töre	Umumî âdap	Bienséance, bonnes moeurs
Genel Uyum Bildirigi	Umumî mutabakat beyannamesi	Déclaration générale de conformité
Genel yönet	Umumi istikamet	Direction générale
Gensoru	İstizah	Interpellation
Gerçekleşmiş	Hakikî	Réel
Gereğince	Mucibince	En vertu de...
Gereğince	Mucibince	Conformément
Gerekçe	Esbabı mucibe (mazbatası)	Exposé des motifs
Gerekli	Lâzım	Nécessaire
Gerekli görmek	Lüzum görmek	Juger nécessaire
Gerekli görülürse	Ledeliktiza	En cas de nécessité
Gerektikçe	Ledelicap	En cas de besoin
Gerektiren	İcabettiren, müstelzim olan	Qui rend nécessaire
Gerektirmek	İcabetmek	Exiger, comporter
Geritmek	Reddetmek	Refuser
Geri vermek	İade etmek	Renvoyer, retourner

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Gider	Masraf	Dépense
Gidiş	Hattı hareket	Ligne de conduite
Giren yıl	O sene	L'année en cours
Gizlilik	Mahremiyet	Secret
Gizli oy	Reyi hafi	Scrutin secret
Gönderişme	Müraselât	Expédition, correspondance
Görev	Vazife	Fonctions, Attributions
Görev bölümü	Tefrikı vezaif	Séparation des fonctions
Görevlemek	Tayin etmek, nasbetmek	Nommer
Görgü	Tecrübe	Expérience
Görüş	Noktai nazar	Point de vue
Göstermek	İrae etmek	Indiquer
Göstermek	Tayin etmek	Fixer
Gözetim	Nazaret	Surveillance
Grup	Zümre	Groupe
Gütmek	Takibetmek	Poursuivre
Güven	İtimat	Confiance
Güvenlik	Asayiş	Tranquilité publique

H

Haberleşme	Muhabere	Correspondance
Haber verme	İhbar	Dénonciation
Hafifletme	Tahfif (ceza)	Commutation
Hak	Hak	Droit
Hakediş	İstihkak	Mérite
Halkçı	Halkçı	Populiste
Halk faydası	Umumî menfaat	Intérêt public (utilité publique)

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Hapis	Hapis	Détention
Hemen	Derhal, hemen	Immédiatement
Hepsi bir arada	Heyeti umumiye siyle	Tous ensemble
Hırsızlık	Sirkat	Vol
Hiç ayrısız	Bilâistisna	Sans exception
Hiç bir türlü	Hiç bir türlü	D'aucune façon, en aucune façon
Hizmet	Hidmet	Service
Hüküm	Hüküm	Sentence
Hüküm	Hüküm	Disposition (légale)
Hükümet	Hükûmet	Gouvernement
Hüküm giymek	Mahkûm olmak	Etre condamné
Hüküm giymiş	Mahkûm, mhkûmünaleyh	Condamné
Hüküm vermek	Hüküm ita etmek	Prendre un arrêt

I

Irk	Irk	Race
Irz	Irz	Honneur

İ

İç	Dahilî	Intérieur
İçin	Hakkında	A l'égard de...
İçtüzük	Nizamnamei dahilî	Règlement intérieur
İlân	İlân	Publication

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
İlân etmek	İlân etmek	Publier, proclamer, promulguer
İlbaylık	Vilâyet	Province
İlçe	Kaza	Sous-préfecture
İlerleme	Terakki	Avancement
İlgili	Alâkadar	Intéressé (compétent)
İlişkinlik	Münasebat	Relations
İlişmek	Muahaze etmek	Attaquer
İlkay (ay)	Kânunusani	Janvier
İlköğretim	İptidaî tahsil	Instruction primaire
İmtiyaz	İmtiyaz	Concession
İmza	İmza	Signature
İmzalamak	İmza etmek	Signer, contresigner
İnanı kötüye kullanma	Emniyeti suiistimal	Abus de confiance
İnceleme	Tetkik	Etude, examen
İsteği ile girmek	İhtiyar etmek	Opter
İsterler	İcaplar	Obligations
İş	Muamele	Affaires
İşe alınma	Nasp	Nomination
İşe karışma	Müdahale etme	Ingérence
İşkence	İşkence	Torture
İşlerlikten alıkoymak	Tatil etmek	Suspendre
İşten çıkarılma	Azil	Destitution
İşten çıkarılmazlık	Lâyenazillik	Inamovibilité
İşten çıkarma	Azil	Destitution
İşten çıkarmak	Azletmek	Destituer
İş ve çalışma	Sâyü amel	Travail

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
İşyar	Memur	Fonctionnaire
İşyarlık	Memuriyet	Fonction publique
İyileşemez sakatlık	Gayrı kabili şifa illet	Infirmité incurable
İzin	Mezuniyet	Congé
İzinli	Mezun	En congé

K

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Kaçamak	Bahane	Prétexte
Kaçınmak	İmtina etmek	Se refuser à...
Kaldırılmış	Mülga	Aboli
Kaldırma	İlga	Abrogation
Kalkışma	Teşebbüs	Entreprise
Kamu	Amme	Public
Kamun	Nahiye	Commune
Kamu işleri	Hidematı amme	Services publics
Kamulaştırmak	İstimlâk etmek	Exproprier
Kamusal	Umumî	Public
Kamutay	Büyük Millet Meclisi	Grande Assemblée Nationale
Kamutay soruşturması	Tahkikatı teşriiye, Meclis tahkikatı	Enquête parlementaire
Kanun	Kanun	Loi
Kanuna uymak	Kanuna riayet	Se conformer (obéir à la loi)
Kanun buyruğu	Kanun emri	Prescription légale (de la loi)
Kanun hükümleri gereği	Esbabı meşrua	Causes légales

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Kanun taslağı	Kanun lâyihası	Projet de loi
Kapalı	Hafi	Clos
Kapalı oturum	Hafi celse	Huis-clos
Karar	Karar	Décision
Kargaşalık	—	Troubles
Karşılık	Bedel	Contre-valeur
Kasaba	Kasaba	Bourgade
Kasım (ay)	Teşrinisani	Novembre
Katılmak	İltihak etmek, iştirak etmek	Prendre séance, prendre part, participer
Katında	Huzurunda	Devant, par devant
Kayıt	Kayıt	Réserve
Kendi	Bizzat	Lui-même, elle-même
Kesin	Kat'î	Définitif, décisif
Kesinhesap	Hesabı kat'î	Arrêté des comptes
Kesinhüküm	Kaziyei muhkeme	Chose jugée, cause jugée
Kesinleşmek	Katiyet kesbetmek	Devenir définitif
Kısaltmak	Tenkis	Diminuer
Kısıntı	Takyidat	Restrictions
Kişiler	Efrat	Individus
Kişiye dokunulmazlık	Masuniyeti şahsiye	Inviolabilité personnelle
Kocama	Şeyhuhat	Viellesse
Komuta	Kumanda	Commandement
Kontrol	Murakabe, teftiş	Contrôle
Konuşma	Müzakere	Délibération
Konut	Mesken	Domicile

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Korumak	Vikaye etmek	Sauvegarder
Koyma (kanun)	Vaz'etme (kanun)	Etablissement (des lois)
Köy	Köy	Village
Kullanmak	İstimal etmek	Exercer, employer, user de..., se servir de...
Kurmak	Teşkil etmek	Composer
Kurtarmak	Kurtarmak	Exempter
Kuruluş	Teşkil, teşkil tarzı, teşekkül	Organisation, formation
Kurum	Cemiyet	Association
Kuvvetli	Kuvvetli	Puissant

L

Lâik	Laik	Laïc

M

Madde	Madde	Article
Mal	Mal	Biens
Mal Bakanlığı	Maliye Vekâleti	Ministère des Finances
Malca	Malî	Financier
Mallar	Emval	Fonds
Malını kullanma (hakkı)	(Hakkı) tasarruf	Possession (Droit de disposer de ses biens)
Mallanma	Temellük	Propriété
Malzaptı	Musadere	Confiscation
Mektup	Mektup	Lettre
Mezhep	Mezhep	Rite

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Mutluluk	Saadet	Bonheur
Müdafaa etmek	Müdafaa etmek	Défendre

N

Namus	Namus	Honneur
Nisan	Nisan	Avril
Nitelik	Evsaf, vasıf	Qualité

O

Ocak (ay)	Kânunuevvel	Décembre
Okul	Mektep	Ecole
Okutmak	Kıraat ettirmek	Faire lire
Olağandışı	Fevkalâde	Extraordinaire
Olagandışı hal	Fevkalâde hal	Circontance exceptionnelle, cas extraordinaire (cas exceptionnel)
Olanca varlığıyla çalışmak	Hasrı nefs etmek	Se consacrer
Olay	Hal	Cas
Olduğu gibi	Harfiyyen	In extenso
Onaylama	Kabul etme	Approbation
Onaylama	Tasdik	Ratification
Onaylamak	Tasdik etmek	Sanctionner
Onaylanmak	Kabul edilmek	Etre voté
Ondalık	Öşür	Dîme

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Ortaklaşa	Müşterek, müştereken	Solidaire, solidairement
Ortaklaşma	İştirak	Contribution
Ortaklık	Şirket	Société
Oruntak	Mümessil	Représentant
Oruntamak	Temsil etmek	Représenter
Oruntama	Temsil	Représentation
Oturmak	İkamet etmek	Demeurer
Oturum	Celse	Séance
Oy	Rey	Vote, voix
Oy çoğunluğu	Ekseriyeti ârâ	Majorité des voix

Ö

Ödeme	Tediyat	Dépenses, paiements
Ödenek	Tahsisat, muhassasat	Liste civile, indemnité, allocation
Ödenme yolu	Tediye sureti	Mode de paiement
Ödev	Vazife	Devoir
Ödev	Mükellefiyet	Prestation
Öğretim	Tedrisat	Enseignement
Ölçem	Tedbir	Mesure
Ölen	Vefat eden	Décédé
Ölüm	Vefat	Décès
Ölüm cezası	İdam cezası	Peine capitale (Condamnation capitale)
Önce	Evvel, mukaddem	(Au) préalable, avant
Önerge	Teklif takriri	Motion
Önerme	İnha, teklif	Proposition

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Önermek	Teklif etmek	Proposer
Önlemek	Men'etmek	Ecarter
Öteki	Sair	Les autres
Özel	Hususî, mahsus	Spéciale
Özel kanun	Kanunu mahsus	Loi spéciale
Özel suçbağışlama	Hususî af	Grâce
Özlük işler	Hususatı zatiye	Actes privés
Özlük sebepler	Şahsî sebepler	Cause tenant aux personnes (personnelles)
Özürlü	Mazur	Empêché
Özürsüz	Mazeretsiz	Sans excuse

P

Para	Meskûkât	Monnaie
Parasız	Meccanî	Gratuit
Peşin	Peşin	Comptant
Polis	Zabıta	Police
Politika	Siyaset	Politique

S

Sağıştay	Divanı Muhasebat	Cour des Comptes
Salgın hastalık	Müstevli emraz	Maladies épidémiques
Sanık	Maznun	Inculpé, prévenu
Savaş	Harp	Guerre
Savaş hali	Sefer	Temps de guerre
Savaş kuvvetleri	Kuvayi harbiye	Forces guerrières (forces militaires)

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Savmanlık	Müddeiumumilik	Fonctions de procureur général
Savsamak	İhmal etmek	Négliger
Sayı	Adet	Nombre
Sayılmak	Vaziyetinde olmak	Etre considéré comme...
Saylav	Mebus	Député
Saylavlığı düşmek	Mebusluğu sakıt olmak	Etre déchu de son mandat
Saymak	Riayet	Observer, respecter
Sebep	Sebep	Motif
Seçilmek	İntihap edilmek	Etre élu
Seçilmiş	Müntehap	Elu
Seçim	İntihap	Election
Seçim dönemi	İntihap devresi	Législature
Seçmek	İntihabedilmek	Elire, choisir
Seferberlik	Seferberlik	Mobilisation
Sıkıyönetim	İdarei Örfiye	Etat de siège
Sınıf	Sınıf	Classe
Sınır	Hudut	Limite
Sonra	Muahhar	Après
Sonsuz	Müebbet	Perpétuel (à perpétuité)
Sonuç	Netice	Suite donnée
Sorav	Mesuliyet	responsabilité
Soravlı	Mesul	Responsable
Sorgu yargıcı	Mustantik, Tahkikat hâkimi	Juge d'Instruction
Soru	Sual	Question
Soruşturma	Tahkikat	Enquête
Söylev	Nutuk	Discours
Söylev vermek	Nutuk iradetmek	Prononcer un discours

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Söz	Kelâm	Parole
Sözleşme	Mukavele	Convention, contrat, entente
Suç	Cürüm	Délit, acte délictueux
Suçlandırma	İtham .	Mise en accusation
Suçlanmak	İtham edilmek	Etre mise en accusation
Suçüstü	Cürmü meşhut halinde	En flagrants délits
Sunma işi	Arz keyfiyeti	Communication
Sunmak	Arzetmek	Présenter
Süre	Müddet	Durée (Période)
Süreksiz	Muvakkat	Temporaire
Sürgün	Nefiy	Bannissement, exil

Ş

Şan	Şan	Gloire
Şartîyle	Şartiyle	à condition que...
Şartlaşma	Şartname	Cahier des charges
Şehir	Şehir	Ville
Şeref	Şeref	Honneur
Şubat	Şubat	Février

T

Tam karşılıklı olmak	Tamamiyle mütenazır olmak	Correspondre exactement
Taslak	Lâyiha	Projet
Tehlike	Tehlike	Péril

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Tek başına	Münferiden	Individuellement
Tekel	İnhisar	Monopole
Tekelli	İnhisari	Monopolisé
Temel	Esas	Base
Toplanık	Müçtemi	En session
Toplanma	İçtima	Réunion
Toplanma dönemi	İçtima devresi	Législature
Toplanmağa çağırmak	İçtimaa davet etmek	Convoquer
Toplanmak	Temerküz etmek	Se concentrer
Toplu olarak	Müçtemian	Collectivement
Toprak	Toprak	Terre
Tören	Merasim	Cérémonie
Tutar	Mıktar	Montant
Tutulma	Tevkif. tevkif edilme	Détention, Arrestation
Tutulmak	Tevkif edilmek	Etre arrêté
Tümsayı	Adedi mürettep	Nombre total
Türlü emanetler	Her nevi emanetler	Objets confiés de toute nature
Tüzelkişi	Hükmî şahıs	Personne morale
Tüzelkişilik	Şahsiyeti mâneviye	Personnalité morale
Tüzük	Nizamname	Règlement

U

Ulus	Millet	Nation
Ulusçu	Milliyetperver, milliyetçi	Nationaliste
Uray	Belediye	Municipalité
Usul	Usul	Mode
Usul kanunu	Usulü muhakemat kanunu	Code de procédure

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Uygun	Muvafık	Opportun
Uygun olarak	Tevfikan	Selon, suivant, conformément, en conformité de...
Uygun olmıyan	Gayrimuvafık	Inopportune
Uymak	Itaat etmek	Obéir, se conformer (procéder conformément)
Uyruluk	Tabiiyet	Sujetion, nationalité
Uyum	Mutabakat	Conformité
Uzaklaştırılma	Memnuiyet	Eloignement
Uzamak	İmtidadetmek, devam etmek	Durer, continuer
Uzatılmak	Temdidedilmek	Etre prolongé
Uzatmak	Temdidetmek	Prolonger
Uzmanlık	İhtisas	Spécialité (spécialisation)

Ü

Üçte bir	Sülüs	Tiers
Ülke	Memleket	Pays
Üstmen	Âmir	Supérieur
Üstüne almak	Deruhde etmek	Assumer
Üstüne suç atmak	İsnadetmek	Accuser
Üye	Âza	Membre
Üye tümsayısı	Âzayı mürettebe adedi	Nombre total des membres

V

Vekillik	Niyabet	Interim

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Vekil olarak	Vekâleten	Par interim
Vergi	Vergi	Impôt
(Vergi) koymak	Tarhetmek	Etablir
Vergi toplama	Cibayet	Perception
Verinti	—	Paiement (don)
Vicdan	Vicdan	Conscience

Y

Yabancı	Ecnebi	Etranger
Yakalanma	Derdest	Arrestation
Yakalanmak	Derdest edilmek	Etre arrêté
Yanında	Nezdinde	Auprès de...
Yanıkma	Şikâyet	Plainte, réclamation
Yapma	Akdetme	Conclusion
Yargı	Kaza	Juridiction
Yargıç	Hâkim	Juge, magistrat
Yargılama	Muhakeme	Mise en jugement, débats
Yargılamak	Muhakeme etmek	Juger, mettre en jugement
Yargılama usulü	Usulü muhakeme	Procédure
Yargıtay	Temyiz Mahkemesi	Cour de cassation
Yargıyeri	Mahkeme	Tribunal
Yargıyerine getirmek	Mahkemeye celbetmek	Traduire devant un tribunal
Yasak	Memnu	Interdit
Yasaklanma	Mahcuriyet	Etre frappé d'interdiction
Yasaklı	Mahcur	Interdit
Yasama	Teşri	Législation

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Yasaya uygun	Meşru	Légitime
Yayın	Neşir	Publication
Yayınlanmak	Neşredilmek	Etre publié
Yazılı olarak	Tahriren	Par écrit
Yedek üye	İhtiyat âza	Membre suppléant
Yeniden	Tekrar, müceddeden	De nouveau
Yeniden seçilme	Tekrar intihap	Réélection
Yenileme	Tecdit	Renouvellement
Yerinde	Mevziî	Local
Yerine getirilme	İnfaz edilme	Etre mise à exécution
Yerine getirmek	İfa etmek	Accomplir, remplir
Yerleşmiş	Mütemekkin	Etabli
Yeterlik	Ehliyet	Capacité
Yetke	Salâhiyet	Compétence, faculté
Yetke genişliği	Tevsii mezuniyet	Décentralisation (extension des attributions)
Yetkeli orunlar	Salâhiyetli makamlar	Autorités compétentes
Yıllık	Senevî	Annuaire, par an
Yiyicilik	İrtikâp	Corruption
Yoklama (basın hakkında)	Muayene	Censure
Yol bulunmak	İmkân görülmek	Paraître possible (être possible)
Yolculuk	Seyahat	Circulation, voyage
Yollamak	Sevketmek	Renvoyer, déférer
Yorma ve açıklandırma	Tefsir	Interprétation

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Yönetim	İstikamet	Direction
Yönetim dâvaları	İdarî dâvalar	Contentieux administratif
Yurt, Anayurt	Vatan	Patrie
Yurt hayınlığı	Hıyaneti vataniye	Haute-trahison
Yurttaşlık	Vatandaşlık	Citoyenneté
Yurttaşlık hakları	Hukuku medeniye	Droits civiles
Yücedivan	Divanıâli	Haute-Cour
Yükletmek	Tahmil etmek	Imposer
Yükselme	Terfi	Augmentation
Yükseltmek	Îlâ	Maintenir haut, rehausser
Yüküm	Mükellefiyet	Charge, obligation
Yükümlü	Taahhüdü mutazammin	Comportant des engagements
Yürümek	Cereyan etmek	Courir
Yürürlüğe girmek	Meriyülicra olmak, mamulünbih olmak	Entrer en vigueur
Yürütme	İcra, infaz	Exécution, sanction
Yürütme görevi	Vazifei icraiye	Fonction exécutive
Yürütmek	İdare etmek	Diriger
Yürütüm	Sureti tatbik	Mode d'application

Z

TÜRKÇE	OSMANLICA	FRANSIZCA
Zamanaşımı	Müruru zaman	Prescription
Zarar vermek	Muzır olmak	Nuire, être nuisible
Zor	Mecburiyet	Obligation
Zorlamak	Zorlamak	Contraindre
Zorla satınalmak	İstimval	Déposséder
Zorunda olmak	Mükellef olmak	Etre tenu de...
Zorunlu	Mecburî	Obligatoire

Ekler

BAŞLICA ÖNERMELER — BİRKAÇ KELİME — AY ADLARI

ANAYASA TASLAKLARINDA GÖRÜLEN BAŞLICA ÖNERMELER

Anayasa için gelmiş olan 23 taslak, çalışmalar arasında sıraya konarak bunlar arasında. en önemli görülen karşılık önermeleri toplanmıştı. Bunlardan başlıcalarını, sahiplerinin adlariyle birlikte, Anayasa'daki sıra ile, burada gösteriyoruz [*]:

Kanunun adı. — Gelen taslaklarda (Teşkilâtı Esasiye Kanunu) karşılığında şu önermeler görülmüştür :

Kuruluş Kanunu	— (Fuat Sirmen)
Temel Kurum Kanunu	— (Şinasi Devrin)
Temel Kanun	— (Nâzım Poroy, Zeki Mesut Alsan)
Baş Kanun	— (Âtıf Akgüç)
Temel Yasa	— (Fuat Gökbudak)
Temel Kurullar Kanunu	— (Feridun Fikri)

Birinci Bölüm. — Bölümün adındaki (esas) kelimesini, Ankara Hukuk Fakültesi ile Galip Gültekin, Fuat Sirmen, Mahmut Esat Bozkurt (ana) ve Yusuf Ziya Özer, Ahmet Şükrü Esmer, Şinasi Devrin, Bekir Sıtkı Kunt, Zeki Mesut Alsan, Hamdi Selçuk ve Fuat Gökbudak (temel) diye karşılamışlardır.

---

[*] Arkadaşımız H. R. Tankut'un taslağı, bundan ayrı tutulmuştur.

Bu kelimenin (fondamental) anlamında (ana) ve (base) anlamında (temel) olarak karşılanmasını, (principe) ve (principal) anlamında ise ikisi birleşerek (Anatemel) denilmesini uygun gördük.

Madde: 1.— Anayasa'nın birinci maddesinin değiştirilmesi üzerine önerme bile yapılamıyacağına göre, bu maddenin olduğu gibi kalması düşüncesini ileri sürenler vardır. Bu maddede değişen, yalnız (Cumhuriyet) sözünün (Cumhurluk) diye Türk söz üretme kılığına girmesidir ki bunun -hukuk anlamiyle- bir değiştirme ve başkalaştırma demek olmadığı meydandadır.

(Devlet) kelimesi yerine Suat Hayri Ürgüplü (il) kelimesini iler sürmüştür. Yine bu arkadaş başlıktaki (hüküm) yerine de (buyruk) denilmesini önermektedir.

Madde: 2.— Suat Hayri Ürgüplü (devlet) yerine (il), (devletçi) karşılığına (ilci) kelimelerini ileri sürmüştür.

(Milliyetçi) yerine (ulusçu) ve (millet) karşılığında (ulus) kelimeleri Ankara ve İstanbul Hukuk Fakülteleri ile Galip Gültekin, Bekir Sıtkı Kunt. Ragıp Akça, Suat Hayri Ürgüplü, Mahmut Esat Bozkurt ve Hamdi Selçuk'un taslaklarında da kullanılmıştır. 1935 ten beri

Kamutayın başkanlık kürsüsü başında (Egemenlik Ulusundur) levhası asılmış bulunduğuna, bütün rey pusulalarında bu değerli sözün basılı olmasına, Partimizin gazetesine, Başkendimizin büyük meydanına bu ad verilmesine göre bundan geri dönülmiyeceğine güvenmek haksız olmaz.

(Laik) yerine Âtıf Akgüç (dinle bağlı olmıyan) sözünü kullanmıştır.

Hamdi Selçuk'un taslağında (resmî) karşılığı olan (türel) sözü de yer almıştır.

Madde: 3.— (Kayıtsız şartsız) sözleri yerine Bekir Sıtkı Kunt (bağınsız ve baylavsız), Suat Hayri Ürgüplü, Mahmut Esat Bozkurt, Feridun Fikri (bağsız şartsız), Hamdi Selçuk (bağsız ve şartsız) kelimelerini kullanmışlardır.

Madde: 4— Burada geçen (temsil) sözünü, Bekir Sıtkı Kunt ve Hamdi Selçuk karşılamak istemişler ve cümleyi çevirerek (mümessil) karşılığı (oruntak) kelimesini kullanmışlardır.

Madde: 7.— (Tayin etmek) yerine Ankara ve İstanbul Hukuk Fakülteleri ile Şinasi Devrin, Bekir Sıtkı Kunt ve Suat Hayri Ürgüplü'nün taslaklarında (atamak) sözü kullanılmıştır.

(Kontrol etmek) yerinde Ankara Hukuk Fakültesiyle Suat Hayri Ürgüplü'nün taslaklarında (gözetmek), Şinasi Devrin'in önermesinde (eyertmek), Refik İnce ve Feridun Fikri'ninkilerde (gözetlemek) sözleri vardır.

Madde: 8.— (Usul) kelimesi karşılığına Ankara Hukuk Fakültesi (yol), Suat Hayri Ürgüplü (türe), Hamdi Selçuk (yöntem) kelimelerini kullanmışlardır.

(Kanun) yerine de Ankara Hukuk Fakültesiyle Suat Hayri Ürgüplü (yasa) sözünü ileri sürmüşlerdir.

Ankara Hukuk Fakültesi (mahkeme) yerine (yargıç) sözünü önermiştir.

Bu maddedeki (tarafından) bağlantısı da Ankara Hukuk Fakültesince (-ce) ekiyle, Bekir Sıtkı Kunt ile Hamdi Selçuk'un taslaklarında da (yönünden) söziyle karşılanmıştır.

Madde: 12.— (Hileli iflâs) sözüne şu karşılıklar ileri sürülmüştür:

Aldatıcı batkı	(Bekir Sıtkı Kunt),
Hileli batış	(Ragıp Akça),
Hileli batı	(Mahmut Esat Bozkurt)

Madde: 13.— Bu maddede geçen (tekrar) sözü Ankara Hukuk Fakültesi taslağında da (yeniden) diye karşılanmıştır.

Madde: 14.— (Memleket) kelimesi yerine Ankara Hukuk Fakültesi (ülke) sözünü kullanmıştır.

Bu maddede geçen (vazife) sözünü Ankara Hukuk Fakültesiyle Şinasi Devrin, Bekir Sıtkı Kunt, Mahmut Esat Bozkurt, Hamdi Selçuk ve Feridun Fikri (ödev) kelimesiyle karşılamışlardır.

Madde: 15.— (Teklif etmek) karşılığında Ankara Hukuk Fakültesi (öne sürmek), Şinasi Devrin (önergemek), Suat Hayri Ürgüplü (ileri sürmek) sözlerini kullanmışlardır.

Madde 16.— (Vatan) yerine (yurt) karşılığı şu önermelerde ileri sürülmüştür :

Ankara ve İstanbul Hukuk Fakülteleri, Bekir Sıtkı Kunt, Ragıp Akça. Suat Hayri Ürgüplü, Hamdi Selçuk.

(Esas) yerine (ul) kelimesi Ankara Hukuk Fakültesi taslağında görülmüştür.

Suat Hayri Ürgüplü (namus) yerine (onur) kelimesini de kullanmıştır.

Madde: 17.— (Haber vermek) yerine Ankara Hukuk Fakültesi (bildirmek) sözünü koymuştur.

Madde: 23.— (Memur) karşılığı olarak Ankara Hukuk Fakültesi taslağında (buyrum) ve

Hamdi Selçuk'un taslağında (işyar) kelimeleri vardır.

Madde: 26.— (Hafifletmek) yerine Ankara Hukuk Fakültesi (azaltmak) sözünü kullanmıştır.

(İmtiyaz) sözünü Bekir Sıtkı Kunt ve Hamdi Selçuk (bırakığ) ve Suat Hayri Ürgüplü (üstünlük) sözleriyle karşılamışlardır.

(Af) yerine Suat Hayri Ürgüplü (bağışlama), Feridun Fikri (bağış) sözlerini koymuşlardır.

Madde: 27.— (Vatana hıyanet) karşılığında Suat Hayri Ürgüplü (yurda alçaklık) sözünü kullanmıştır.

(Hazır üyeler) sözü Ankara Hukuk Fakültesi taslağında (toplanmada bulunan üyeler) şeklinde karşılanmıştır.

Madde :30.— Burada geçen (polis işleri) sözünü Ankara Hukuk Fakültesi (düzen) ve Suat Hayri Ürgüplü ile Hamdi Selçuk da (yasavul işleri) diye karşılamışlardır.

Madde: 32.— (Sıfat) yerine Suat Hayri Ürgüplü (san) kelimesini ileri sürmektedir.

Madde: 33.— Burada geçen (vekil) sözü yerine (yeke) denilmesi İstanbul Hukuk Fakültesiyle Şinasi Devrin, Bekir Sıtkı Kunt ve Hamdi Selçuk'un taslaklarında önerilmektedir.

Madde: 35.— (İlân etmek) yerine İstanbul Hukuk Fakültesi (bilitmek), Suat Hayri Ürgüplü de (yaymak) sözlerini kullanmışlardır..

Madde: 37.— (Temsil etmek) yerine Şinasi Devrin (oruntamak), burada geçen -ve «mümessil» anlamında olan- (elçi) karşılığına Hamdi Selçuk (oruntak) karşılıklarını ileri sürmektedir.

Madde: 38.— (Müdafaa etmek) yerine Ankara ve İstanbul Hukuk Fakülteleriyle Feridun Fikri (korumak), Bekir Sıtkı Kunt ile Hamdi Selçuk (savgamak) kelimelerini kullanmışlardır.

(Kuvvet) yerine (güc) denilmesi Ankara ve İstanbul Hukuk Fakülteleri ile Bekir Sıtkı Kunt, Suat Hayri Ürgüplü ve Hamdi Selçuk'un taslaklarında ileri sürülmüştür.

(Şiddetle) kelimesi Bekir Sıtkı Kunt'un taslağında (sertlikle) ve Hamdi Selçuk'unkinde (çetinlikle) diye karşılanmıştır.

(Şan) yerine Mahmut Esat Bozkurt (ün) ve Bekir Sıtkı Kunt (san) kelimelerini kullanmışlardır.

İstanbul Hukuk Fakültesiyle Bekir Sıtkı Kunt (şeref) yerine de (onur) demiştir.

Madde: 40.— Buradaki (temsil olunur) sözünü Bekir Sıtkı Kunt (imsilenir) ve Hamdi Selçuk (oruntlanır) diye karşılamışlardır.

(Teklifi) yerine Bekir Sıtkı Kunt'un taslağında (göstermesi) denilmiştir.

Madde: 42.— Buradaki (teklif) sözünü Ankara Hukuk Fakültesi ile Hamdi Selçuk (önerge) ve Feridun Fikri (sunum) kelimeleriyle karşılamışlardır. Yine bu maddedeki (sakatlık) sözüne karşı Bekir Sıtkı Kunt (iycillik) demiştir.

Madde: 44.— (Siyaset) sözünü (siyasa) ile karşılıyan taslaklar şunlardır:

Ankara Hukuk Fakültesi, Bekir Sıtkı Kunt, Suat Hayri Ürgüplü, Mahmut Esat Bozkurt, Hamdi Selçuk, Feridun Fikri.

Madde: 45.— Burada geçen (reislik) sözünü Ankara Hukuk Fakültesiyle Hamdi Selçuk (başkanlık) şeklinde karşılamışlardır.

Madde: 46.— (Emir) sözü yerine Ankara Hukuk Fakültesi (buyruk) kelimesini kullanmıştır.

Madde: 50.— Burada geçen (divan) sözünü Şinasi Devrin, Bekir Sıtkı Kunt ve Hamdi Selçuk (kur) kelimesiyle karşılamışlar, Ragıp Akça da (Divanı Âli) yerine (Yüksek Kurul) sözünü ileri sürmüştür.

Madde: 51.— (İdare) sözü Ankara Hukuk Fakültesiyle Şinasi Devrin, Bekir Sıtkı Kunt ve Hamdi Selçuk'un taslaklarında (yönet) kelimesiyle karşılanmıştır.

(Halletmek) karşısında Ankara Hukuk Fakültesi (çözmek) ve Şinasi Devrin (kotarmak) kelimelerini kullanmışlardır.

Bekir Sıtkı Kunt (kotarmak) sözünü (hazırlamak) karşılığı olarak almıştır.

(İmtiyaz) yerine Şinasi Devrin (bırakım), Bekir Sıtkı Kunt ile Hamdi Selçuk (bırakığ) kelimelerini ileri sürmektedirler.

(Fikrini bildirmek) karşılığında Şinasi Devrin (oy yürütmek) demiştir.

Burada geçen (hizmet) kelimesini Şinasi Devrin ve Hamdi Selçuk (ödev) le karşılamaktadırlar.

Madde: 52.— Suat Hayri Ürgüplü burada da (ilân) yerine (yayma) sözünü ileri sürüyor.

Madde: 56.— (Vasıf) yerine Hamdi Selçuk (nitelik) sözünü ileri sürmüştür.

Madde: 58.— (Usul kanunu) sözü İstanbul Hukuk Fakültesi taslağında (yönetim kanunu) diye karşılanmıştır.

Madde: 59.— Şinasi Devrin ve Feridun Fikri (vasıta) yerine (araç), yine Şinasi Devrin ile

Bekir Sıtkı Kunt (serbest) karşılığına (özgür) sözlerini kullanmışlardır.

Madde: 60.— Buradaki (reddolunur) sözüne şu karşılıklar önerilmiştir :

Bakılamaz (İstanbul Hukuk Fakültesi)
Görülmez (Mahmut Esat Bozkurt)
Geri çevrilir (Hamdi Selçuk)
Atılır (Feridun Fikri)

Madde: 68.— (Hür) ve (hürriyet) kelimelerine şu karşılıklar ileri sürülmüştür:

Özden, özdenlik (Ankara Hukuk Fakültesi ve Şinasi Devrin)
Özgen, özgenlik (Bekir Sıtkı Kunt, Hamdi Selçuk, Feridun Fikri)
Ergin, erginlik (Suat Hayri Ürgüplü)
Hür, hürlük (Mahmut Esat Bozkurt)

Madde: 69.— Burada (aile) kelimesini Suat Hayri Ürgüplü ve Hamdi Selçuk (bark) söziyle, (sınıf) kelimesini de Suat Hayri Ürgüplü (bölük) söziyle karşılamışlardır.

(Grup) kelimesine de şu karşılıklar verilmiştir:

Takım (Ankara Hukuk Fakültesi)
Uruk (Suat Hayri Ürgüplü)
Küme (Mahmut Esat Bozkurt)
Topluluk (Hamdi Selçuk)

Madde: 70.— (Vicdan) yerine İstanbul Hukuk Fakültesi (inan) sözünü kullanmıştır.

(Tabiî) kelimesi de Bekir Sıtkı Kunt'un taslağında (doğma) ile karşılanmıştır.

Madde: 71.— (Mal) yerine Suat Hayri Ürgüplü (varlık) demiştir.

Madde: 72.— (Şekil) kelimesini İstanbul Hukuk Fakültesi (yol) ile karşılamıştır.

Madde: 73.— (Mal zaptı) sözü yerine şu önermeler vardır:

Alanç	(Şinasi Devrin)
Kıstamak	(Suat Hayri Ürgüplü)
Yağma	(Mahmut Esat Bozkurt)
Zorla alma	(Hamdi Selçuk)

Madde: 74.— Buradaki (edep türeleri) sözü yerine ileri sürülen karşılıklar şunlardır :

Yaşayış görgüsü	(Ankara Hukuk Fakültesi)
Utsal törü	(Şinasi Devrin)

İstanbul Hukuk Fakültesi, bu maddedeki (tarz) yerine (yol) ve (toprak sahibi kılmak) yerine de (topraklandırmak) sözlerini kullanmıştır.

Madde: 75.— (Serbestlik) yerine Ankara Hukuk Fakültesi -(hürriyet) ile bir olarak- (özdenlik) kullanmış, (serbest) karşılığına Hamdi Selçuk ve Feridun Fikri (özgür) sözünü ileri sürmüştür.

Madde: 76.— Bekir Sıtkı Kunt (usul) yerine (yöntem) sözünü kullanmıştır.

Madde: 77.— (Kanun hükümleri) sözü İstanbul Hukuk Fakültesi taslağında (kanun çevresi), (kontrol) sözü de Şinasi Devrin ile Bekir Sıtkı Kunt'un taslaklarında -muayene anlamiyle- (bakı) diye karşılanmıştır.

Madde: 78.— (Seferberlik) yerine Feridun Fikri (seferlilik) sözünü ileri sürmüş, (tedbir) sözü de Bekir Sıtkı Kunt ile Hamdi Selçuk'un taslaklarında (önlem) diye karşılanmıştır.

(Örfî idare) karşılığı olarak şu kelimeler ileri sürülmüştür:

Olağanüstü durum	(İstanbul Hukuk Fakültesi)
Süel korum	(Şinasi Devrin)
Törüsel idare	(Bekir Sıtkı Kunt)
Törüsel yönetim	(Mahmut Esat Bozkurt)

Madde: 81.— (Emanet) kelimesine karşı Bekir Sıtkı Kunt. Hamdi Selçuk, Ragıp Akça (inam) sözünü ileri sürmüşlerdir.

Madde: 82.— (Şikâyet etmek) yerine Ankara Hukuk Fakültesi ile Bekir Sıtkı Kunt (yanıkmak), Şinasi Devrin (yanıtmak) sözlerini almışlardır.

(Dilin sahibi) yerine de Mahmut Esat Bozkurt, Bekir Sıtkı Kunt ve Hamdi Selçuk (dilekçi) demişlerdir.

Madde: 84.— (Resim) karşılığına (baç) sözü Ankara Hukuk Fakültesi ile Şinasi Devrin ve Hamdi Selçuk'un taslaklarında gösterilmiştir.

(Masraf) kelimesine de şu karşılıklar ileri sürülmüştür:

Saypa	**(Şinasi Devrin)**
Harçlık	(Bekir Sıtkı Kunt)
Harç	(Hamdi Selçuk)

Madde: 85.— (Belediye) yerine Şinasi Devrin (uray) kullanmıştır.

Madde: 86.— (İsyan) kelimesi için ileri sürülen karşılıklar şunlardır:

Baş kaldırma	(Ankara Hukuk Fakültesi)
Azı	(Ragıp Akça ve Hamdi Selçuk)
Ayaklanma	(Feridun Fikri)

(Tatbik edilecek) sözü Feridun Fikri'nin taslağında (konulacak) sözü ile karşılanmıştır.

Madde: 88.— (Kabul olunan) yerine İstanbul Hukuk Fakültesi (alınan) sözünü kullanmıştır.

(Sıfat) sözü yerine Suat Hayri Ürgüplü (san) demiştir.

(Kayıp) karşılığına Şinasi Devrim (yitirme) demektedir.

Madde: 90.— Suat Hayri Ürgüplü (şehir) yerine (şar) denilmesi oyundadır.

Madde: 93.— (Vasıf) için Suat Hayri Ürgüplü (san), Hamdi Selçuk (nitelik) sözlerini kullanmışlardır.

Madde: 98.— (Şekil) yerine Mahmut Esat Bozkurt (biçim) demiştir.

Madde: 102.—(Teklif) sözü Feridun Fikri'nin taslağında (öne sürme) kelimesiyle karşılanmıştır.

Madde: 103.—(Bahane) yerine Hamdi Selçuk (kaçamak) sözünü kullanmıştır.

Değerli arkadaşlarımızın içten çalışmalarına ve özleştirme yolundaki yürek isteklerine karşı derin bir saygı duymaktayız.

ANAYASA TASLAKLARINDAKİ BİRKAÇ KELİME ÜZERİNE DÜŞÜNCELER

Anayasa için Yazı Kurulu ile Dil Kurumu'nun hazırladıkları iki taslak ortaya konulduktan sonra, birkaç kelime üzerinde bir takım düşünceler ileri sürülmüştür.

Bu kitapçığı basarken, bu kelimeler üzerinde de kısaca durmayı uygun bulduk.

Bu kelimelerin başlıcaları şunlardır :

1) **Cumhurluk**	(Her iki taslakta vardır)
2) **Cumhurcu**	(» » » »)
3) **Milletçi**	(Yazı Kurulu taslağındadır)
4) **Ulusçu**	(Dil Kurumu »)
5) **Devrim**	(Her iki taslakta vardır)
6) **Devlet dili**	(» » » »)
7) **Oruntamak ve Oruntak**	(Dil Kurumu taslağındadır)
8) **Yetki**	(Yazı Kurulu taslağındadır)
9) **Yetke**	(Dil Kurumu »)
10) **Yargıyeri**	(Dil Kurumu »)
11) **Bağınsız**	(Her iki taslakta vardır)
12) **Vekil**	(» » » »)
13) **Reis**	(Yazı Kurulu taslağındadır)
14) **Başkomutanlık**	(Her iki taslakta vardır)
15) **Yargıtay**	(» » » »)

Cumhurluk :

(Cumhuriyet) sözü Tanzimat'tan sonra Avrupa'da görülen bir devlet şekli adı olarak ortaya atılmış sözlerdendir. Arap dilinde (Cumhur) sözünün bu anlama kaynak olabilen tek anlamı «kalabalık insan topluluğu» ndan ibarettir.

Kamus Tercümesi'nde (Cumhuriyet) kelimesi bile yoktur.

(Cumhur) a verilen anlamlar şunlardır:

(1) «Şol kum yığınına denir ki pek yüksek olmakla etrafına havale ve müşrif ola.»

(2) «Cumhurunnas, insandan güruhu azîme denir.»

(3) «Her şeyin muazzam ve firavanına denir.»

(4) «Beni Sâd cemaati yurdunda bir kara taşlık adıdır.»

(5) «Kerime ve paknijat olan hatuna denir.»

(Cumhur)dan yapılan (Cümhurî) sözüne de Kamus şu anlamı veriyor:

«Bir nevi şarabı müskir adıdır; alâkavlin üç senelik üzüm şarabına denir. Müfredat'ta üzüm şırası nısfı kalınca kaynatılıp terkolunana ıtlak olunur.»

Görülüyor ki (Cumhuriyet) sözünün (république) karşılığı olarak kullanılışı Arap dilinin işi değildir.

Bizim eski tarihlerimizde de bu anlamda yalnız (Cumhur) kelimesi kullanılmıştır. Nitekim (Vene-

dik Cumhuru) sözü birçok tarihlerde geçer. Naimâ, tarihine ek olarak basılmış olan Edirne vakası hakkındaki risalesinde, Çalık Ahmed'in İkinci Mustafa yerine İkinci Ahmed'in oğlu İbrahim'i geçirerek devleti Yeniçeri ocağı eliyle idare düşüncesini söylerken şöyle diyor :

«... Devleti Osmaniye'yi Cezayir ve Tunus ocakları gibi **Cumhur** cemiyeti ve tecemmuu devlet kıyafetine koyup...»

Âsım, Cevdet, Lûtfi tarihlerinde Fransız büyük inkılâbından bahsolunurken Fransa'daki (republicain)lere (Cumhurcu) denildiği ve bunun on dokuzuncu asrın ikinci yarısında çıkan gazetelerimizde de böyle kullanıldığı malûmdur.

Görülüyor ki (Cumhuriyet) kelimesi öyle pek köklü bir söz değildir. Yalnız Türkiye, saltanat belâsını başından atarak, yeni devletini kurduğu zaman kutsal bir kavramı bu sözle anlatmış ve ondan sonra kelime değer kazanmıştır.

Buna (Cumhurluk) demekle bu değerden bir şey kaybetmeyiz. Sondaki (iyet) eki gibi bir yabancılıktan kurtulmuş oluruz. Türk dilinde (cum) kelimesi topluluk ve bütünlük anlamlarına bulunduğuna göre bütün bütün de dilimize mal etmiş oluruz.

Cumhurcu, Milletçi, Ulusçu:

Bu kelimelerde sona gelen (-ci) ekinin kavramı tam olarak anlatamadığı yolunda düşünceler işitilmektedir. Bu düşünceleri şöyle toplıyabiliriz :

«Meselâ (Kıralcı) denildiği zaman, Kıralın ken-

disinin tarafını tutan bir adam anlaşılır. Fakat (Kıraliyetçi) denilirse Kırallık tarafını tutan adam düşünülmüş olur ki, bunu (Kırallıkçı) diye Türkçeleştirmelidir.

«Bunun gibi (Cumhurcu) denince (Cumhuriyet), (milletçi) veya (ulusçu) denince de (milliyet) taraftarlığı anlamı tam gösterilmiş olmaz. Bunlara (Cumhurlukçu), (milliyet) yerine ne denilecekse ona (-ci) getirerek meselâ- (milletlikçi) ve (ulusallıkçı) gibi karşılıklar koymak gerektir.»

Türk dilinde (-ci) ekinin görevi pek önemli ve ve türlü türlüdür. Bir zamanlar merhum Süleyman Nazif (Türkçü) sözüne itiraz eder, durur,

— Araba kullanana (arabacı),. üzüm satana (üzümcü) denir. Bu (Türkçü) denen adam ne yapar? diye sorardı.

Bugün artık (Türkçü) sözü dile girmiş, hem de kutsal bir nitelik olarak herkesin sevdiği ve benimsediği bir san olmuştur.

Yukarıda toplamıya çalıştığımız itiraz doğru ve yerinde olsaydı, (Türkçü) yerine de (Türklükçü) denilmek gerekecekti.

(Cumhuriyetçi, milliyetçi) kelimelerini karşılarken bunları kurmada kullanılan Arap (-iyet) ek'ni değil, bu kavramların kültür dillerindeki karşılıklarını göz önünde tutmak daha doğru olur.

(Cumhurcu), (républicain); (ulusçu), (nationaliste) karşılığıdır ki (Cumhuriyetçi) ve (Milliyetçi)

ile de anlaşılan budur. Ayrıca başka bir kavram yoktur ki karışma kaygusu düşünülebilsin.

Devrim:

Öteden beri Türkçüler ve Türkçeciler arasında (devrim) (revolution) ve (evrim) (évolution) karşılığı olarak kullanılmaktadır.

Yazı Kurulu ile Dil Kurumu da Anayasa'nın **révolutionniste** karşılığı olarak kullandığı (inkılâpçı) sözünü (devrimci) diye türkçeleştirmekte birleşmişlerdir.

Bir takım arkadaşlar, (inkılâp) ve (ihtilâl) sözleri arasına ayrımlar koyarak her birine ayrı karşılık bulmak gerekliğini ileri sürmektedirler. Halbuki Osmanlı Türkçesinde de bu iki kelime hep (révolution) karşılığı olarak kullanılagelmiştir. 1789 da Fransa'da olan büyük değişim (Grande révolution française) bizim kitaplarımızda (Fransa İhtilâli Kebiri) ve (Fransa İnkılâbı Kebiri) diye yazılıdır.

(İhtilâl) kelimesinin bir de kargaşalık, ayaklanma anlamlarına gelen kullanılışı vardır. Bu anlamın karşılıkları Sıkıyönetim hakkındaki 86 ncı maddede görülür. Ancak (révolutoin) anlamında kullanılacak karşılık için en uygun görünecek Türkçe söz (devrim)dir.

Devlet dili :

İkinci maddede «devletin resmî dili» yerine (devlet dili) denilmiş olmasından «resmî» kaydının kaçırıldığı gibi bir sanışa düşenler de olmuştur.

Devlet gibi tüzelkişilikten başka varlığı olmıyan bir kuruluşta biri «resmî», öteki «hususi» iki ilgi düşünmeğe imkân yoktur. Bir özel kişinin «resmî» ve «hususi» nitelikleri ve bu arada böyle iki türlü dili olabilir. Fakat «devlet dili» elbette ancak ve ancak «resmî dil» demektir. Bunun için bundan kuşkulanacak bir şey yoktur.

Oruntak-oruntamak:

Gerekçeler kısmında da anlatıldığı gibi, (temsil) ve (mümessil) yolundaki koyu Arapça sözleri kullanmıya gönlü razı olmıyan Dil Kurumu, (Cep Kılavuzu) ile ileri sürülmüş olan (oruntak) sözünü kullanmak istemiştir.

Her nedense bu güzel söz, bir takım arkadaşların sinirlerine dokunmakta ve kullanılışından yanlış sonuçlar çıkarılmaktadır.

Osmanlı yazı dilinin bir kelimeyi türlü anlamlarda ve bir kavramı başka başka sözlerle anlatmak yolunda bir büyük eksikliği vardır. Meselâ (Vekil) kelimesi bizim Anayasa'mızın eski şeklinde (représentant, ministre, procuré...) gibi birçok başka başka düşüncelerin hepsi için kullanılmıştır. Buna karşı yine meselâ (représentant) anlamına (vekil, murahhas, mümessil, kaimmakam...) gibi birçok söz kullanılır. Türkçe'yi Osmanlıca'dan tercüme yoliyle yazarsak bu kargaşanın arkasını alamayız.

İşte burdan dolayıdır ki Anayasa taslaklarında yalnız kelimeler değil, bunların bildirdikleri anlam-

lar da göz önünde tutularak karşılıklar konulmuştur. Buna göre (oruntak) kelimesi de (représentant) kavramını karşılamakta ve bunun (représenter) fiili de (oruntamak) ile ifade edilmektedir.

Maddelerde bu sözün geçtiği yerlere dikkat olunursa bunun böyle olduğu kendiliğinden anlaşılır.

(Oruntak) sözünü «yerine geçen» anlamiyle alıp, eski İmparatorluğun «sadaret kaymakamlığı» yerine kullanmak düşüncesinin bizce yeri yoktur. Çünkü tarih sözü olarak «kaymakam» demekten çekinemeyiz. Bugün ise ne böyle bir orun vardır, ne de böyle bir kavrama karşılık arama ihtiyacı.

Yetki, yetke :

Bir takım arkadaşlar, (yetmek) sözü (kifayet etmek - suffire) anlamına olduğundan, ister Yazı Kurulu'nun kullandığı gibi (yetki), ister Dil Kurumu'nun ileri sürdüğü gibi (yetke) yolunda bir sözün (salâhiyet - compétence) anlamını düşündürmediğini söylemişlerdir.

Türkçe'de (yet-) kökü yalnız -şimdi genel olarak kullandığımız- (kifayet) anlamına değildir. Bu kökte (kuvvet, kudret) anlamı da vardır. Ancak, (yetmek) şimdiki dilde daha çok (kifayet) anlamına olduğundan, onun doğrudan doğruya kurallı bir türevi olan (yetki)yi yine bu anlamda bırakmak, Cep Kılavuzu ile konulmuş olan (yetke)yi de (salâhiyet) karşılığı olarak almak daha uygun görülmüştür.

(Yetke) yepyeni bir kelime olduğundan, buna -hukuk terimi olarak- verilecek anlam, kısa bir kul-

lanış devresinden sonra, artık değişmez bir şekilde onunla birleşmiş olur.

Yargıyeri:

Bir takım arkadaşlar «mahkeme» yerine «yargıyeri» denilmesini de hoş görmemişlerdir. Dilimizde «yer» ve «ev» sözleri birer sonek gibi kullanılarak pek güzel karşılıklar yaratılmaktadır: doğumevi, bakımevi, biçki yurdu.... gibi.

(Mahkeme) sözü de aslında bir yer adı olduğu gibi, tek yargıçlı, yahut bir başkanla birkaç üyeden kurulmuş mahkemeler de bulunduğuna göre hüküm verilen yere ve o yerde hüküm veren adama veya kuruluşa, tek ve bileşik kelime olarak, (yargıevi) veya (yargıyeri) demekte yadırganacak bir şey yoktur.

Bu anlama (yargılak) veya (yargınak) gibi bir söz kullanılsa daha ziyade yadırganacağı besbelli idi. Yalnız (Temyiz Mahkemesi) için kullanılan (Yargıtay) sözü bile bir takım arkadaşlara diken gibi battığını görüyoruz. Bunların yanında (yargıyeri) her halde daha uygun görünür, sanırız.

Bağmsız:

(Müstakil) anlamına alınan (bağırsız) sözünü de hoş görmiyenler vardır. Bunların bir kısmı, eski alışkanlıktan dolayı, (istiklâl) anlamını olurlu (müspet) bir terimle söylemek düşüncesindedirler.

(İstiklâl) kelimesinin Arapça'daki anlamlarını Kamus tercümesi şöyle gösteriyor :

«1.— Bir nesneyi kaldırıp yüklenmek,
2.— Yükselmek,
3.— Nebat uzayıp boylanmak,
4.— Bir yerden göçüp gitmek,
5.— Bir nesneyi azınsamak,
6.— Darılmak ve öfkelenmek,
7.— Bir adamı titreme tutmak.» [*]

---

[*] Bu münasebetle (millet) ve (vatan) sözlerinin Kamus Tercümesi'ndeki anlamlarını da buraya almayı yerinde bulduk :

Millet:

«Din ve şeriata ıtlak olunur. Meselâ (Milleti İbrahim) denir ki şeriatı ve dini demektir.

«Zemahşeri dedi ki millet tariki meslûke [tutulan yol] mânasınadır ve din ve şeriatı şahrahı müstakim [düz büyük cadde] olmakla anınla tesmiye kılındı.

«Ve millet diyet ve hunbaha mânasınadır.»

Görülüyor ki Kamus'un anlattığı kavram ile bizim (millet) ten anladığımız arasında hiç bir benzerlik yoktur.

Kamusu Türki'de de «millet» sözü hakkında şunlar söyleniyor:

«1. Din, mezhep, gîş: Milleti İbrahim; din ve millet ikisi birdir. 2. Bir din ve mezhepte bulunan cemaat: Milleti İslâm; mileli muhtelife rüesası. [Lisanımızda bu lûgat sehven ümmet ve ümmet lûgati millet yerine kullanılıp, meselâ (mileli islâmiye) ve (Türk milleti) ve bilâkis (ümmeti islâmiye) diyenler vardır. Halbuki doğrusu (milleti islâmiye) ve (ümemi islâmiye) ve (Türk ümmeti) demektir. Zira milleti islâmiye bir ve ümemi islâmiye yani dini islâma tâbi akvam ise çoktur. Tashihen istimali elzemdir.]»

Divanı Lûgat-it-Türk'te de (nom) kelimesi el-milletü

Avrupa dillerinde (istiklâl) karşılığı olarak kullanılan (indépendance) kelimesi ise tamamiyle (bağınsız)ın karşılığıdır. Çünkü bu kelime, (bir şeye bağlı olmama hali)ni anlatır.

Cep Kılavuzu yapılırken de yine böyle bir görüşle (istiklâl) için biri (indépendance) anlamiyle (bağınsızlık), biri de (erkinlik) olarak iki söz ileri sürülmüştü. Halbuki (istiklâl) in müspet anlamı, ulus bakımından, (hâkimiyet-souveraineté) dir ki (egemenlik) ile kişi bakımından da (hürriyet-liberté) dir ki (erkinlik) ile karşılanmıştır.

Bunun için, (istiklâl-indépendance) kavramının (bağınsızlık) tan başka bir karşılığa ihtiyacı yoktur, düşüncesindeyiz.

---

veşşeria) diye mânalandırılmakla (millet) ve (şeriat) sözlerinin birliği gösterilmiştir.

(Millet) sözünün dil, ülkü ve kuruluş birlikleriyle birleşmiş topluluk anlamına kullanılması pek yenidir ve bunun (ümmet)ten ayrılması Ziya Gökalp'ın himmetiyle olmuştur.

Buna karşı ise, (ulus) kelimesinin bütün Türk dili kaynaklarındaki geniş anlamı gerekçelerde gösterilmiştir.

Vatan:

«İnsanın ikametgâhı olan menzile denir ki (yurt) tâbir olunur. Kezalik sığır ve koyun makulesinin ağılına ve ahırına ıtlak olunur.»

Kamus Tercümesinin (yurt) ile (vatan)ı eşanlamlı olarak gösterdiğini gördükten sonra, fazla bir şey söylemeğe yer kalmamıştır, sanırız.

Vekil :

İcra Vekillerine (bakan), ulus vekillerine (saylav), siyasal mümessillere (oruntak) denildiği halde, bir iki maddede (vekil) kelimesinin de geçmesini bir uyuşmazlık gibi gören arkadaşlar olmuştur.

Yukarıda da söylenildiği gibi, bütün terim çalışmalarında esas, terim ile anlatılacak kavramın bugünkü kültür dünyasındaki karşılığıdır. Bizde (vekil) kelimesi o kadar türlü anlamlarda kullanılmıştır ki bunları bir tek sözle karşılamak, dili belirsizlik içinde bırakmaktan başka bir şey olamaz.

(Vekil) kelimesi. Anayasa taslağında iki yerde kullanılmıştır : Biri Cumhurbaşkanına Kamutay Başkanının vekillik etmesi, biri de bir Bakana başka bir Bakanın vekillik etmesi.

Bu iki yerin her ikisinde de (vekil) sözü, Fransızca (par intérim) denilen vekillik anlamınadır. Bu kelime, bu anlamda bırakılmış, fakat öteki anlamlarına öz Türkçe karşılıklar konulmuştur.

Reis:

Yazı Kurulu'nun taslağında iki yerde (reis) sözü geçmektedir. (Reis) kelimesi de (Chef) ve (président) anlamlarını karıştıran bir sözdür. (Président) anlamı için (Başkan) dan daha güzel bir Türkçe olamaz. Divanı Lûgat - it - Türk'te (Budun Başkanı) sözü (Reisülkavim) diye anlatılmaktadır.

(Chef) kelimesine gelince, bunun için Dil Kuru-

mu kendi taslağında sadece (baş) karşılığını kullanmıştır ki anlamı tamamiyle (chef) kelimesiyle uyuşmaktadır.

Bunun için (reis) sözüne gereklik kalmamıştır.

Başkomutanlık :

(Komutmak) sözü (kumanda vermek) anlamına Türk lehçelerinde vardır. Bundan türeyen (komuta) (kumanda) ve (komutan) (kumandan) anlamlarına alınmış, (Başkumandan) a da (Başkomutan) denilmiştir.

Bu anlamda öteden beri eski Türklerde kullanılan (Başbuğ) kelimesi de bir takım arkadaşlarca ileri sürülmektedir. Başka bir takım arkadaşlar da (Başbuğ) sözünü (Cumhurbaşkanı) yerine almak istemektedirler.

(Başbuğ) kelimesi pek güzel dil varlıklarımızdan biridir. Bunu almakta bir engel yoktur.

Yargıtay, Danıştay, Sağıştay, Kamutay:

Her iki taslakta da (Büyük Millet Meclisi) ne (Kamutay), (Devlet Şurası) na (Danıştay), (Muhasebat Divanı) na (Sağıştay) ve (Temyiz Mahkemesi) ne (Yargıtay) denilmiştir.

Bu sözlerin kaynağı herkesin bildiği, tarihe malolmuş (Kurultay) sözüdür. İlk zamanlarda (Kurultay) sözünü (Büyük Millet Meclisi) yerine almak düşünülmüştü. Ancak tarih, (Kurultay) ların daha ziyade gereklik görüldüğü zamanlarda toplanır olağandışı bir kuruluş olduğunu ortaya çıkardığından,

bunun (Congres) ve (Conférence) karşılığı olması daha uygun görülmüştür.

(Büyük Millet Meclisi), bütün halkı, yani (kamu) yu oruntadığından buna (Kamutay) denilmiştir. Bu kelime Türkiye'nin Büyük Millet Meclisinin öz adı olmak üzere düşünülmüştür. Almanların (Reichstag)ı, Sırpların (Scoptchina) sı, Bulgarların (Sobranya) sı,..... gibi Türklerin de (Kamutay)ı denilmesi pek yerinde olur.

Devlet Şurasının işi devletin danışma yeri olmak, Muhasebat Divanının işi hesap işlerini görmek olduğundan, yine bu ölçü ile onlara da (Danıştay) ve (Sağıştay) denilmiştir.

(Yargı) kelimesi kaza (juridiction) karşılığı olarak alındığına göre, bu kazayı yapan mahkemelere (Yargıyeri) ve bunların en büyüğüne de (Yargıtay) denilmesi yerinde görülmelidir.

Görülüyor ki, kelimeler üzerinde birden bire bir takım arkadaşları düşündüren ve hoşlanmazlığa götüren görünüşler, her yeniliğin ilk görüşte yaptığı tepkiden başka bir şey değildir. Bu ilk tepkiye karşı koymak, kendimizi yeniye alıştırmak ve yeniliğe önderlik etmek devrimci Türk erginlerine yaraşır bir tutum olacaktır.

AY ADLARI
ÜZERİNE ARAŞTIRMALAR ÖZETİ

14 üncü madde gerekçesinde ay adları üzerine yapılmış araştırmaların ve ileri sürülen önermelerin bir özetinden söz geçmektedir. İşte o özeti buraya ekliyoruz.

Takvim, insanların ekonomi ve üretim hayatı ile çok bağlıdır. En ilkel devirlerde bile türlü mevsimlerde beslenmeye yarayan ot kökleri, meyva ve kozalaklara, avlarda elde edilen av hayvanlarına göre mevsimlere ve aylara ad verilmiştir. Kabîlenin totem kültü de ekonomi ve üretim şartlariyle bağlı olduğundan din törenleri yapılan bayram ve kurban günleri takvimde büyük ve önemli yer almıştır.

Takvimin kaynağını anlamak için bugün yaşıyan göçebe kabilelerin takvimlerini incelemek yeter. Bunlarda kış ayları avlandıkları hayvanlar, yaz ayları da ev hayvanları beslemek veya tarım hayatiyle ilgili kelimelerle söylenmektedir.

Halkın ekonomi ve üretim hayatiyle sıkı bağlı olmıyan ay adları halk içinde yerleşemez. Meselâ bizim 150 sene önce kabul ettiğimiz Rumi ay adları hâlâ Anadolu köylerinde ve hattâ kasabalarında yerleşememiştir. Yılbaşı muharrem olan İslâm takviminden bile yalnız dinî bir tören anlatan ramazan, bayram, hac ayları yaygın olarak bilinir. En çok

halkın mevsimlik işlerine göre yarattıkları (orak ayı), (kasım). (hıdrellez) gibi ayrımlara dayanan halk takvimleri yaşamaktadır.

Türkler çok eski devirlerden beri türlü takvimler kullanan uluslarla yakınlık ve ilgi yapmış, türlü kültür dairelerine bağlı kavimleri kendi imparatorluğu içine almıştır. Akdeniz kültüriyle Uzak Doğu kültürlerinin birbirinden alışverişlerinde en önemli rolü de Türkler oynamıştır. Bundan dolayıdır ki toplu yaşama ve ekonomi hayatında çok önemli olan takvim işinde de Türklerin ulusal ve özel takvimi üzerinde başka ulusların tesiri olmuştur.

Türklerin eski ulusal takvimleri hakkında kesin bir fikir elde edemiyoruz. Etnografya ve lengüistik araştırmalariyle elde edilen verimler bu meseleyi aydınlatmaktan çok uzaktır. Çünkü bugünkü Altay - Yenisey ve Yakutistan Türkleri gibi çok ilkel ve Kırgız - Kazaklar gibi göçebe Türk boylarının (halk takvimi) Türk ulusunun binlerce yıl önce kullandığı ilkel takvimin kalıntılarından başka bir şey değildir. Türklerin büyük imparatorluklar kurdukları eski ve orta çağlarda bile bu takvimin devletin büyüklüğü ve ekonomi hayatının yüksekliği ile uygun olarak yeni şekiller aldığında şuphe yoktur.

Türklerin ilk temas ettikleri kavimler Çinliler ve Hintlilerdir. Çinlilerin takvimine göre, yıl kamerî idi. Fakat yılbaşı güneşin delv (le Verseau) burcuna geldiği (takriben 1. Şubat) günden tutulur, yıl 12 ve 13 ay sayılırdı. Çinliler bu takvimi Milât'tan önce 2697 seneden beri kullanmışlardır. Ayla : bi-

rinci, ikinci, üçüncü,... diye sayılır ve ayrı ad almazlardı. Eski Hint takvimi, eski zamanın en mükemmel takvimi idi. Yıl 365 gün, 6 saat, 12 dakika, 36 saniye hesabedilirdi. Her dört senede bir gün bir aya ilâve edilirdi. Sene altı mevsime ayrılırdı: İlkbahar, yaz, yağmur, güz, kış, serinlik mevsimleri. Her mevsim iki ay sayılırdı.

Orta çağda Türkler Araplarla temasa geldiler. Resmî Arap dini ile beraber Arap-İslâm kültürünü aldıkları gibi, devlet ve din gerekliği yüzünden (Arap takvimi) ni de kullanmağa başladılar.

Bilindiği gibi müslümanlıktan önceki arapların takvimine göre de yıl (kamerî) idi. Fakat her üç senede bir ay ilâve ederek o seneyi 13 ay hesabederlerdi. Hazreti Muhammet bu (13 üncü ay) ilâvesini yasak ve bunun günah olduğunu ilân etti.

İslâmiyetten sonra islâm Türkler arasında resmî ve dinî takvim olarak Arapların (on iki ay) üzerine kurulan takvimi kabul edildi. Bu takvime göre yıl 354 gün sayılır ve (şemsî) yıldan 11 gün eksik olurdu. Bu yüzden aylar yılın mevsimleriyle ilgilerini kaybederek ekonomi hayatı üzerinde iz bırakamaz olmuşlardır.

Türkler bu ayları kullanmakla beraber, Kırgızların ülker takviminde görüldüğü gibi, (yıldız) burçlarına (hamel, sevir, cevza...) daha çok önem vermişlerdir.

Eski Türklerin takvimleri de (ay-kamer) esasına göre yapıldığı anlaşılıyor. Fakat bu ay hesabiyle

kurulan yılı (şemsî) yıla bağlı tutmak zorunu çok eski zamanlarda bile hissederek «on üçüncü» ay kabul etmekle buna çare bulmuşlardır. (Altaylıların on üçüncü «kıran ay» ları da bunu gösterir.)

Ay adları üzerine ilk kaynağımız Orhon - Yenisey yazıtlarıdır. Bunlardan anlaşıldığına göre VII. VIII. asırlarda Türkler ayları (birinci, ikinci, üçüncü...) diye adlandırmışlardır.

Ayları sayılarına göre adlandırmak âdeti eski Romalılarda da vardı. Roma takvimine göre birinci ay (Martius) adlı (tabiatın yaratıcı kuvvetini temsil eden) Tanrıya, ikinci ay (konca açma) anlamına gelen aperire'den (Aprillis) kelimesine bağlanmış, üçüncü ve dördüncü aylar yine birer Tanrı adiyle (Maius) ve (Junius) tesmiye edilmiştir; kalanları beşinci, altıncı... diye sayılmıştır. Sezarlar devrinde Roma senatosu karariyle beşinci ve altıncı aylar. Julius Cezar ve Oktavius Cezar şereflerine (Juli) ve (Avgostos) adlarını almıştır. Ondan sonraki aylar hâlâ bugün de Avrupa dillerinde yedinci (septembre), sekizinci (octobre), dokuzuncu (novembre) ve onuncu (décembre) diye sayı ile adlanmış bulunuyorlar. Son (şimdi ilk) iki aya gelince, eski Roma'da bunların sırası tersine idi. Şimdi (Şubat) ın adı olan (februari) (fevrier) yılın on birinci ayı sayılırdı ve adı da (günah temizleme bayramı) demek olan (feralia) kelimesinden alınmıştı. Son aya da (kapı) demek olan (javuvaris) kelimesinden alınarak ad verilmişti ki şimdi yılın

ilk ayına verilen (Janvier) adı buradan gelir [*].

Orta çağlarda Türklerde ve genel olarak Doğuda Lâtin - Yunan takvimi iz bırakmamış, ancak Süryani, İran, Hint ve Çin takvimleri ulusal Türk takvimine az çok tesir etmiştir.

Uygur Türklerinin takvimlerinde on iki ay adı vardır. Fakat bu ayların bizim bugünkü aylarımızın hangisine karşılık olduğu kestirilemez. Bu isimler : 1) Aram ay, 2) İkinç ay, 3) Üçünç ay, 4)Törtünç ay, 5) Beşinç ay, 6) altınç ay, 7) Yetinç ay, 8) Sekizinç ay, 9) Tokuzunç ay, 10) Onunç ay, 11) Bir yikirminç ay, 12) Çaksabut ay'dır.

Buradaki ilk ay adı olan (aram) ve on ikinci ay adı olan (çaksabut) bazı müsteşriklerin iddiasına göre Manihaistler aracılığiyle gelen Süryani kelimelerdir. Fakat birçok müsteşrikler bu kelimelerin Süryanca'da olmadığını ispata çalışmışlardır. (Çaksabut ay) Manihaistlerde oruç ayı idi.

Türk geleneklerini saklıyan ilk İslâm-Türk eserlerinden (Kutadgu-Biliğ) ile (Divanı Lûgat-it Türk) te de takvim meselesine temas edilmektedir. Fakat bu

---

[*] Türk Dil Kurumu uzmanları, eski Sümer, Asur, Babil (Keldanî), İbranî, Süryani, eski Yunan, Ptolomeler devrinde Mısır, eski Alman ve Anglosakson ay adları ile Türk oymaklarından Altay, Şor, Sagay, Kırgız Kazak-Kırgız, Abakan ve Çulımlılardaki ay adlarını büyük bir özenle toplamışlardır. Bu listeleri şu özete ekliyoruz.

iki eserin verdiği malûmat iki türlü kaynaktan gelmiştir. Mahmut Kâşgari göçebe Türk geleneklerine, Yusuf Has Hacıp ise yerleşik ve şehirli Türk geleneklerine dayanmıştır.

Mahmut Kâşgari şöyle diyor : **Türklerin hafta günlerinin adı ve ay adları yoktur. Gün adları İslâmiyetle öğrenilmiştir. Şehirlerde Arapça ay adı kullanırlar. Göçebe ve cahiller ise dört mevsim üzerine ad koyarlar. Bunlardan her üç ayın bir adı vardır... Oğlak ay, Uluğ oğlak ay, Ulu ay derler...** (Divanı Lûgat-it-Türk I. 291;Besim Atalay Tercümesi 1. S. 347).

(Kutadgu-Biliğ) de verilen takvim (Yıldız) lara göredir, yani (şemsî yıl) takvimidir. Arapların (Hamel,Sevir, Cevza, Seretan, Eset, Sümbüle, Mizan Akrep, Kavis, Cedi, Delv, Hut) tesmiye ettikleri on iki burcu aynen alarak Türkçe tercümelerini vermiştir : Koç, Ud, Ekiz,..., Arslan, Buğday başı, Ölkü, Çadan, Oğlak, Könek, Balık.

Anlaşılıyor ki (Kutadgu-Biliğ) müellifi burc adlarını aynen Türkçe'ye çevirmiştir.

12 nci asırda Ukrayna Bozkırlarında ve Kırım yarımada'sında yaşıyan Kıpçak-Kumanların ay adları malûm ise de bunun hangi aylara tetabuk ettiğini tayin etmek güçtür. Bu ay adları şunlardır:

1) Safar ay, 2) Songı ay, 3) İlk ay, 4) Top ay, 5) Songı gaz ay, 6) Küz ay, 7) Orta küz ay, 8) Songı küz ay, 9) Kış ay, 10) Orta kış ay, 11) Kurban bayram ay, 12) Azık ay.

Bu isimlerden görülüyor ki Kumanlar resmen hıristiyan addolundukları halde Arabi-İslâm aylarından (Safar) ve (Kurban Bayram Ayı) isimlerini almışlardır. (Kamerî sene) ile (Şemsî sene) yi karışık kullanmışlardır. Bunları nasıl birleştirdiklerini de tayin edemiyoruz.

Eski Kırgızlara dair Çin vakanüvislerinin verdikleri malûmat arasında takvime ait kayıtlar da vardır. 7-8 inci asırlarda Yenisey havzasında yaşıyan Kırgızlara dair bir Çin vakanüvisi şu malûmatı veriyor: **Kırgızlar senenin birinci ayına (Maoşi ay) diyorlar. Üç ay bir mevsimdir. Seneyi on iki adla sayarlar. Meselâ (İn) işaretindeki yıla (Pars) yılı adını verirler... Üçüncü ayda (Nisan) ekerler, dokuzuncu ayda (Birinciteşrin) biçerler...** [Hiasent, I, S. 444]

Bugünkü Kırgızların takvimi Kazak-Kırgızlarda da kullanılır. Bu da eski bir Türk takvimidir. Bunun bazı kalıntılarına Anadolu çobanlarında da rasgelinir. Bu takvim Astronomi bakımından en dikkat çeken bir takvimdir: (Süreyya-Ülker) yıldızının seyrine göre hesaplanmıştır. Ülker haziran-temmuz aylarında kırk gün kadar kaybolur. Sonra görünmeğe başlar. İşte bu ilk görüldüğü gün ayın (Hilâlin) kaçıncı gününe tesadüf ederse ona göre şemsî takvimdeki ay isim alır («Üçün ayı», «beşin ayı» gibi).

Cetvelde gösterdiğimiz Türk ayları o veya bu oymakların yerleştiği mıntakanın iklimine göre değişir. Meselâ Güneyde bulunan bir oymağın (Orak ayı) kuzeydeki oymağın (Orak ayı) ndan önce gelir. Ba-

zan oymaklar yerlerini değiştirdikleri halde eski zamanda bulundukları bölgede kullandıkları takvimi devam ettirirler. Meselâ Yakutlar Mart ayına (Kulun tutar) (Tay yakalar) ay diyorlar ki kısrak yavrularını bağlayıp kımız hazırlama ayı demektir. Halbuki bugünkü Yunanistan'da Mart ayı kış ayıdır. Bundan anlaşılıyor ki Yakutlar çok eski zamanlarda daha Güneyde, orta Asya iklimi dahilinde bulunmuşlardır.

***

Ay adlarını değiştirme yolunda zaman zaman her ülkede kalkışmalar olmuştur.

Selçuk devletinde Melikşah zamanında veziri Nizamülmülk'ün gayretiyle - Melikşah'ın lâğabı Celâlüddin olmasından dolayı-(Celâlî) adı verilen bir takvim yapılmıştır. Bu takvim tam Nevruz gününde başlardı ve o zaman bilinen en ileri astronomi bilgilerine dayanıyordu.

Osmanlı İmparatorluğu, yüzyıllarca İslâm takvimini kullandığı halde, Kırım muharebesi zamanlarında yalnız yıl hesabını değiştirmiş, fakat yıl sayısını değiştirmediğinden (malî yıl) denilen yıllar, 1200 küsur yılı (Kamerî), ondan sonrası (Şemsî) olan melez bir yıl olmuştur.

Gazi Ahmet Muhtar (Paşa) ve Ebüzziya Tevfik (Bey) bir aralık bu yanlışı düzeltmek ve yıl sayısını doğrultmak yolunda bir takvim ileri sürmüşlerdir. Ebüzziya, ayları da - Marttan başlıyarak - (Baharı evvel, Baharı sani, Baharı salis, Sayfı evvel, Sayfi

sani, Sayfı salis, Harifi evvel, Harifi sani, Harifi salis, Şıtayi evvel, Şıtayi sani. Şıtayi salis) diye sıralamıştır ki dört mevsimin aylarını üçer üçer saymaktan başka bir şey değildir.

Fransa'da büyük devrim zamanında bütün ayların adları değiştirilmiş, aylar şöyle bir sıraya konulmuş idi :

Sonbahar ayları:

Vendémiaire	(= Bağbozumu ayı)
Brumaire	(= Sis ayı)
Frimaire	(= Soğuk ay)

Kış ayları :

Nivôse	(= Kar ayı)
Pluviôse	(= Yağmur ayı)
Ventôse	(= Rüzgâr ayı)

İlkbahar ayları:

Germinal	(= Tomurcuk ayı)
Floréal	(= Çiçek ayı)
Prairial	(= Çayır ayı)

Yaz ayları:

Messidor	(= Hasat ayı)
Thermidor	(= Sıcak ay)
Fructidor	(= Yemiş ayı)

Polonya ve Çek dillerinde ay adları ile anlamları da şunlardır :

Polonyalılarda :

			Aylar
Stycizen	(= Soğuk ay)	=	I.
Luty	(= Vahşi ay)	=	II.
Marzéc	(= Mart)	=	III.
Kwiécien	(= Çiçeklenme ayı)	=	IV.
May	(= Mayıs)	=	V.
Czerwiéc	(= Kızıl ay)	=	VI.
Lipiéc	(= Ihlamur ayı)	=	VII.
Siérpien	(= Orak ayı)	=	VIII.
Wrésien	(= Funda ayı)	=	IX.
Pazdiernik	(= Anız ayı)	=	X.
Listopad	(= Yaprakdökümü)	=	XI.
Grudzien	(= Don ayı)	=	XII.

Çeklerde :

			Aylar
Leden	(= Buz ayı)	=	I.
Unor	(= Erime ayı)	=	II.
Brezen	(= Kayınağacı ayı)	=	III.
Duben	(= Meşeağacı ayı)	=	IV.
Kveten	(= Çiçeklenme ayı)	=	V.
Cerven	(= Kızıl ay)	=	VI.
Cervenec	(= Kızılca ay)	=	VII.
Srpen	(= Orak ayı)	=	VIII.

			Aylar
Zari	(= Kor ayı)	=	IX.
Rijen	(= Geyik ayı)	=	X.
Listopad	(= Yaprakdökümü)	=	XI.
Prosinec	(= Kış gündönümü)	=	XII.

Bizde yılın İkincikânundan başlaması kabul edildikten sonra, ay adları işi ortaya çıkmış, türlü önermeler olmuştur.

Bu önermelerin başlıcalarını aşağıda bir liste halinde gösteriyoruz:

Aylar	
I.	İlkay, gönen, canavar, zemheri, öray
II.	İkincay, gücük, güdük, dokumay
III.	Üçüncay, esin, yağış, avay
IV.	Dürdüncay, çim, çimen, ekay
V.	Beşincay, gül, çiçek, dölay
VI.	Altıncay, orak, önyaz, gülay
VII.	Yedincay, ısı, tamız, balay
VIII.	Sekizincay, harman, Oğuz, biçay
IX.	Dokuzuncay, derim, öngüz, bozumay
X.	Onuncay, kerk, Türk [*], Kırpay
XI.	Onbirincay, tohum, soğu, kasım, yasay [**]
XII.	Sonay, ocak, önkış, taray.

[*] Türkiye'de Cumhurluğun kurulması ve ulusal bayram günü bu ayda olması bakımından.

[**] Atatürk'ün ölümü bu ayda olmuş ve bu da ulusal bir yas günü sayılmış bulunması bakımından.

EN ESKİ ULUSLARDA AY ADLARI

Sumerlerde :

Ay adları yazılış şekilleri elde ise de, okunuşları belli değildir. Yıl Nisan'dan başlar.

Şimdiki sıra ile ay adlarının anlamları şunlardır:

Aylar	
I.	Bir din bayramı adı
II.	Buğday
III.	Biçme ayı
IV.	Tapınakta oturan
V.	Öküzleri çıkarma
VI.	Tuğla yapma
VII.	?
VIII.	Ateş yakma
IX.	İştar için yapılan bir bayram adı
X.	Kutsal yer
XI.	Sulama kanallarını açma
XII.	Sapan sürme

Eski Asurlarda:

Yıl Şubat veya Mart'tan başlar. Ay adlarının yalnız birkaçının anlamı belirtilebilmiştir. Aşağı yukarı aylar şöyle sayılır:

Aylar

I.	Khibur	
II.	Sippim	
III.	Qarrate	(bir bayram adı)
IV.	Tanmarte	(parlamak)
V.	Sin	(Ay Tanrı)
VI.	Kuzalli	(kabak)
VII.	Allanate	(Tirementi)
VIII.	Belti-Ekallin	(bir Tanrı adı)
IX.	Sarate	
X.	Kinate	
XI.	Mukhur ili	(kurban adı)
XII.	Ab Şarrani	

Keldani, İbrani, Süryani ayları

şu listede gösterilmiştir :

Aylar	Keldani	İbrani	Süryani
I.	Şabatu	Şebat	Kanun II (*)
II.	Addaru	Adar	Şebat
III.	Nisannu	Nisan	Adar
IV.	Ayaru	İyar	Nisan
V.	Simanu	Sivan	İyar
VI.	Du'uzu	Tammuz	Kheziran
VII.	Abu	Ab	Tamuz
VIII.	Ululu	Elul	Ab
IX.	Tişritu	Tişri	İlul
X.	Arakhsamna	Markheşvan	Teşrin I (*)
XI.	Kisilimu	Kislev	Teşrin II (*)
XII.	Tebetu	Tebeth	Kanun I (*)

[*] Görülüyor ki iki Teşrin ve iki Kânun saymak Süryanilerden başlamış bulunuyor.

Eski Yunan ve Ptolome ayları :

Eski Yunanlılarda Atinalıların klâsik sayılan yılları Haziran sonundan başlıyarak, aylar şu adları almaktadır :

Hekatombaion, Metageitnion, Boedromion, Pyanopsion, Maimakterion, Poseidon (bir Tanrı adı), Gamelion, Anthesterion (bayram adı), Elaphebolion, Mounikhion, Thargelion, Skirophorion.

Makedonya generallerinden iken Büyük İskender İmparatorluğunun taksiminde Mısır'ı alan Ptolome'ler zamanında da yıl Ağustos sonunda başlamakta ve şu ay adları kullanılmakta idi:

Thoth. Phaophi, Athyr, Khoiak, Tybi, Mekhir, Phamenoth, Pharmuthi, Pakhon, Pauni, Epiphi, Mesori.

Eski Anglosakson ve Alman ayları:

Eski Anglosakson'ların kullandıkları ay adları ile anlamları da şunlardır:

Aylar

I. Wulfmonath : «kurt»

II. Sprout-kale : «lâhananın filizlenmesi», Sol - monath : «çamur ayı» (*)

III. Hlyd-monath : «gürültü, fırtına ayı». L'enctenmonath «uzayan ay» (*)

IV. Easter-monath : «paskalya ayı»

[*] Görüldüğü üzere bazı ayların iki türlü adı vardır.

Aylar

V.	Thrimilce	: «ineklerin günde üç defa sağılabildiği ay»
VI.	Dryge-monath	: «kuru ay», Middan - sumor-monath «yaz ortası ayı» (*)
VII.	Heg-monath	: «saman ayı», Maed - monath «otlak ayı» (*)
VIII.	Weod-monath	: «ot ayı»
IX.	Gerst-monath	: «arpa», Haerfest-monath: «hasat ayı»(*)
X.	Winterfylleth	: «kış mevsiminin ilk bedri»
XI.	Wind-monath	: «rüzgâr ayı», Blod - monath «kan ayı» (*)
XII.	Winter-monath	: « kış ayı », Heligh - monath «mukaddes ay» (*)

Eski Alman aylarının adları ve anlamları da şunlardır :

Aylar

I.	Hartung	(= sert, don), Eismond (= buz), Wintermond (= kış ayı)
II.	Hornung	: « küçük boynuz » (Horn'un oğlu)
III.	Lenzing	: «bahar»
IV.	Grasmond	(= çayır), Ostermond (= paskalya), Wandelmond (= değişim)

[*] Görüldüğü üzere bazı ayların iki türlü adı vardır.

Aylar		
V.	Weidemond	(= otlak), Wonnemond (= sevinç)
VI.	Brachmond	: «harman»
VII.	Heumond	: «saman»
VIII.	Ernting	: «hasat, mahsul»
IX.	Scheiding	: «ayırım»
X.	Gilbhart	: (= sarı, sararma), Weinmond, (= şarap)
XI.	Nebelung	: «bulut»
XII.	Christmond, Helimond, Julmond (= Noel ayı)	

Türk Boylarında ay adları :

Türk Boylarında şu ay adlarına rastlıyoruz:

Aylar	Altay	Şor
I.	Koçkar ay (koç)	Çel ay (yel)
II.	Pulan ay (geyik)	Ajık ay (azık)
III.	Kandık ay (bir ot kökü)	Kürük ay (kürk)
V.	Kuk ay (guguk kuşu)	Tarlı ay (dar)
VI.	Kiçkinek üzü ay (küçük sıcak)	Pıs (Şabın) ay (biçme)
VII.	Yaan üzü ay (Büyük sıcak)	Ot (kıra sürgen) ay
VIII.	Yaydın ayı (yazın)	Çaylık ay (yazlık)
IV.	Kuran sıbırıjım (Yabani keçi zıplayan)	Pişen çapkan ay (ot biçilen)

IX.	Sığın sıbır (geyik zıplayan)	Orgak ay (orak)
X.	Ulu ürgen (büyük kazık)	Ürtün (yarış) ay
XI.	Kücü ürgen (küçük kazık)	Kurtuyak ay (koca karı)
XII.	Çagan ay (ak ay)	Kiçiğ kırlas (dağa çıkar ay)
XIII.	(*) Kıran ay	Ulug kırlas

Aylar	Sagay	Çulımlılar
I.	Sogay	Ulug suak
II.	Azik ay	Kırlang (dağ)
III.	Ayık ay (ayı)	Küçegen (bir kuş)
IV.	Tarlı ay	Kargıy ay (bir kuş)
V.	Karatarcanğ	Kök ay (yaşıl ay)
VI.	Sep ay	Kiçiğ iziğ (küçük sıcak)
VII.	Tos ay	Orak ay (orak)
VIII.	Ot ay	Küzgü yarılış ay (küz yarısı)
IX.	Orgak ay	—
X.	Çarıs	Kiçiğ suak (küçük soğuk)
XI.	Kurtuyak ay	
XII.	Kiçiğ kırlas ay	Kiçiğ ay (küçük ay)
XIII	Ulug kırlas ay	

[*] Kamerî yılı Şemsî hesabına getirmek için bazı yıllara katılan on üçüncü ay.

Aylar	Kazak-Kırgız	Kırgız
I.	Akpan ay (mânası meçhul)	Üçtün ayı (*)
II.	Navruz (Nevruz)	Birdin ayı
III.	Kökö (guguk kuşu)	Yalgan kuran
IV.	Mamır (mamur? Arab.?)	Çonğ kuran
V.	Otamalı (ot ayı)	Bugu ay
VI.	Çilde (cille, cehil Far.)	Teke ay
VII.	Sarça tamız (m. mec)	Kulja ay
VIII.	Karaca (kaz nevinden)	Boş onaa
IX.	Kazan (Hezan F.)	Ayak onaa
X.	Kırgüyek (koç salma)	Toguzdun ayı
XI.	Cel toksan (yel doksan)	Yetinin ayı
XII.	Kanğtar (Dizgin bağlama)	Beştin ayı

Aylar	Abakanlılarda
I.	Yel ayı
II.	Kiçiğ ay
III.	Azıg ayı (ayı)
IV.	Kürüg ayı (Kürk)
V.	Şabın ayı (Biçim)
VI.	Od ayı, Kıra süren ayı (çift sürme)
VII.	Toz ayı, yızıg ay (Kabuk)
VIII.	Aş kesen ay
IX.	Orgak ay

[*] (Ülker) (Pliada) yıldızının (hilâl) ile yaklaşmasının arasındaki gün sayısına göre bir takvimdir.

X. Yarış ay
XI. Kurtuyak ay (Kocakarı)
XII. Ang ayı (Av ayı)

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sahife